

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
МАГІСТРАТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Допущений до захисту
Директор ННПО,
Ганич О.А. _____

« ____ » _____ 20__ р.

Випускна кваліфікаційна робота

магістра
(освітній ступінь підготовки)

на тему «МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ»

Виконав: студент групи **ДС-22-19 А**

(шифр групи)

напряму підготовки (спеціальності)

«Управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Матвеюк Вікторія Євгенівна

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник

К.е.н, доцент кафедри економіки, обліку
і оподаткування Панченко Г.С.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

К.держ.упр., начальник відділу обслуговування громадян №2
Великоновосілівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України
Донецької області Мохова Ю.Л.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

Директор Мирноградського відділення
АТ КБ ПриватБанк Никитова К.В

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних посилань.

Студент _____

(підпис)

Покровськ – 2020 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
МАГІСТРАТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Освітній ступінь підготовки – магістр

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІПО

_____ О.А. Ганич

« ____ » _____ 20__ р.

З А В Д А Н Н Я

на випускню кваліфікаційну роботу

Матвеюк Вікторія Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Механізми державного управління в реалізації економічної політики»

керівник роботи

Панченко Ганна Степанівна, к.е.н.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом навчального закладу від «25» вересня 2019 р. № 669

2. Строк подання студентом закінченої роботи 11 грудня 2020р.

3. Вихідні дані до роботи: аналітичні, статистичні дані за темою «Механізми державного управління в реалізації економічної політики»

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
теоретичні основи державного управління у здійсненні економічної політики,
особливості формування та реалізації державної економічної політики,
напрямки модернізації державного управління у здійсненні економічної політики

5. Перелік графічного матеріалу: функції, принципи державного управління економіки, основні завдання, інструменти державної економічної політики, методи державного регулювання економіки, загальна характеристика моделей державного регулювання економіки, механізм державного управління економіки та вибір економічної політики, шляхи модернізації діяльності малого

та середнього підприємництва, напрями підвищення конкурентоспроможності України у реалізації завдань сталого економічного розвитку.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дата видачі завдання на дипломну магістерську роботу		
2	Редагування науковим керівником окремих розділів дипломної магістерської роботи та її оформлення відповідно до вимог.		
3	Нормоконтроль – чітке дотримання вимог щодо оформлення та змісту роботи відповідно до даних методичних рекомендацій		
4	Оформлення, якісний прошив пояснювальної записки, підписання у наукового керівника, отримання відгуку керівника на роботу		
5	Рецензування дипломної магістерської роботи (при собі мати повний комплект документів)		
6	Отримання довідки про впровадження результатів дослідження в організації		
7	Підписання обхідного листа у бібліотеці ДонНТУ		
8	Підготовка ілюстративного матеріалу, необхідного для захисту дипломної магістерської роботи		
9	Допуск дипломної магістерської роботи у завідувача кафедри (при собі мати повний комплект документів, ілюстративний матеріал)		
10	Передача пояснювальної записки та всіх матеріалів секретарю ДЕК		
11	Підготовка до захисту дипломної магістерської роботи		
12	Захист дипломної магістерської роботи		

Магістрант _____ **Матвеюк В.С.** _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

АНОТАЦІЯ

Матвеюк Вікторія Євгенівна. Механізми державного управління в реалізації економічної політики / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2020.

В роботі розглянуто теоретичне обґрунтування поняття державного регулювання економіки в сучасних умовах господарювання, сутність та принципи державного управління у здійсненні економічної політики. Метою є визначення ефективних механізмів сучасного державного управління економічною політикою для забезпечення сталого розвитку України. Визначено ключові елементи механізму державного регулювання економіки: мету, завдання, суб'єкти, об'єкти методи, інструменти забезпечення державного управління економікою. Виділено функції та принципи державного управління економіки. На основі аналізу даних рейтингів Global Competitiveness Index та Business Competitiveness Index визначено найбільш конкурентоспроможні економіки. Проведено оцінку економічної політики України та виділено причини неефективної економічної політики в Україні. На основі дослідження закордонного досвіду та індикаторів економічної політики запропоновано шляхи модернізації економічної політики відповідно до векторів розвитку (інституційний, корпоративний, інноваційний вектор). Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку надано рекомендації щодо розвитку економічної політики у сфері малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ, ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ІНВЕСТИЦІЇ, МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС

Список публікацій здобувача:

1.Матвеюк В.Є. Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю): «Публічне управління: проведення реформи в Україні», присвяченої тижню права в ДВНЗ «ДонНТУ» (м. Покровськ 10 грудня). - м. Покровськ: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2020. URL: https://donntu.edu.ua/conference_ipo

SUMMARY

Matvieiuk V.E. Mechanisms of public administration in the implementation of economic policy. / Graduation qualifying work for obtaining an educational degree "Master" in specialty 281 "Public management and administration" – DonNTU, Pokrovsky, 2020.

The paper substantiates the theoretical substantiation of the economic government regulation concept in modern economic conditions, the essence and principles of public administration in the implementation of economic policy. The purpose is to determine the effective mechanisms of modern public administration for the development of Ukrainian economic policy. The key elements of the government

regulation mechanism of the economy are identified: purpose, tasks, subjects, objects methods, tools for ensuring public administration of the economy. The functions and principles of economic public administration are highlighted. Based on the analysis of the Global Competitiveness Index and Business Competitiveness Index data, there are identified the most competitive economies. It is evaluated the economic policy of Ukraine and identified the reasons for the inefficient economic policy in Ukraine. On the basis of research of foreign experience and economic policy indicators, it is proposed the ways of modernization of economic policy according to development vectors (institutional, corporate, innovative vector). In order to increase the level of Ukrainian competitiveness in the global space for sustainable economic development, there is provided the recommendations on the development of economic policy in the field of small and medium business

Keywords: SUSTAINABLE DEVELOPMENT, PUBLIC GOVERNANCE, GOVERNMENT REGULATION OF THE ECONOMY, ECONOMIC POLICY, COMPETITIVENESS, INVESTMENT, SMALL AND MEDIUM BUSINESS

Publication list:

1. Matvieiuk V.E. Proceedings of the VII All-Ukrainian scientific-practical conference (with international participation): "Public administration: reform in Ukraine", dedicated to the week of law at DonNTU (Pokrovsk, December 10). - Pokrovsk: Donetsk National Technical University, 2020. URL: https://donntu.edu.ua/conference_ipo

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	9
1.1 Сутність та принципи державного управління у здійсненні економічної політики.....	9
1.2. Особливості формування механізму державного регулювання економіки	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	32
2.1. Реалізація економічної політики розвинених країн	32
2.2. Тенденції розвитку економічної політики України	50
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	68
3.1. Шляхи розв`язання проблем економічного розвитку України ..	68
3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу	74
ВИСНОВКИ.....	85
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	89
ДОДАТОК А ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ	100
ДОДАТОК Б ЗМІНИ ВВП В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС	102

ВСТУП

Сучасний стан економіки України доводить необхідність розвитку трансформаційних процесів, які зроблять ефективною ринкову економічну систему та налагодять її для суспільства. Сприяти таким процесам є функцією держави. Також, до функцій можна віднести підтримувати всі сфери народного господарства, забезпечувати задоволення потреб населення.

Ефективний механізм державного регулювання, який гарантує добробут населення та виконання соціально-економічних функцій держави є головною умовою розвитку соціально-орієнтованої конкурентоспроможної економіки. Ключовими чинником макроекономічних зрушень, необхідних під час суспільно-економічних трансформацій для країни, є цілеспрямований вплив державне регулювання в галузь управління економікою, ефективне державне регулювання економіки, які надають певної спрямованості економічним процесам відповідно до завдань, інтересів, цілей країни.

У сучасному світі особливої актуальності набувають питання підвищення ефективності державного регулювання економіки, поліпшення якості прийнятих, а також діючих норм. В умовах сучасної фінансово-економічної кризи в Україні спроби стимулювати економічну активність за рахунок зниження загального рівня оподаткування є малопродуктивними, щоб створювати додаткову напругу в контексті наповнення прибуткової частини державного бюджету. Проте і збільшення загального рівня оподаткування, яке відбувається, безпосередньо не сприяє виходу економіки на траєкторію стійкого розвитку і пожвавленню економічних процесів. Тому, доцільним є посилення уваги відповідних органів державного управління до напряму акумульованих в державному бюджеті України засобів на меті переважно економічного розвитку і забезпечення його фінансової складової, проведення дієвих економічних і адміністративних реформ, пов'язаних з детінізацією економіки і боротьбою з корупцією на усіх рівнях.

Актуальність обраної теми полягає в розробці ефективного механізму державного управління в реалізації економічної політики, враховуючи нестабільну економіку та сучасну ситуацію в країні. Дане питання потребує більш глибоких досліджень.

Сучасний стан та проблеми державного регулювання економічної політики досліджували Антонова Н. Б., Васіна А. Ю., Головка Л. С., Гриньова В. М., Дідківська Л. І., Желюк Т. Л., Зухба Д. С., Зухба Е. Н., Малиш Н. А., Мельник А. Ф., Михасюк І. Р., Мочерний С. В., Попович Т. М., Пухтасевич Г. О., Савченко А. Г., Стеченко Д. М., Тітьонко О. М., Третяк К. М., Ходов Л. Г., Хорошко О. Б., Чечель О. М., Швайка Л. А. Проте питання державного управління економічною політикою є надзвичайно актуальними для України та потребують подальшого розвитку.

Метою роботи є визначення ефективних механізмів сучасного державного управління економічною політикою для забезпечення сталого розвитку України. Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення поняття «державне управління економікою» та визначити сутність, принципи державного управління у здійсненні економічної політики;
- виділити особливості формування механізму державного регулювання економіки;
- дослідити іноземний досвід формування та реалізації державної економічної політики;
- визначити тенденції розвитку економічної політики України;
- виділити проблеми економічного розвитку України;
- визначити шляхи модернізації державного управління у здійсненні економічної політики та ключові напрямки реалізації державної економічної політики.

Об'єктом дослідження є економічна політика України.

Предметом дослідження є державне управління економічними процесами.

Методами дослідження механізмів державного управління економічною політикою є: узагальнення – при дослідженні теоретичних підходів до визначення поняття «державне управління економікою», визначенні сутності, принципів державного управління у здійсненні економічної політики; методи аналізу і синтезу – при аналізі вітчизняної економічної політики, аналізі інвестиційної діяльності України; систематизації – при визначенні проблем економічного розвитку України, шляхів модернізації економічної політики; структурно-функціональний метод – при визначенні ефективного механізму державного регулювання економіки, формуванні алгоритму формування державної економічної політики на регіональному рівні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні механізмів державного управління економічною політикою шляхом визначення шляхів модернізації економічної політики відповідно до інституційного, корпоративного та інноваційного векторів розвитку, реалізація яких забезпечить сталий розвиток економіки, підвищення її ефективності, покращення інвестиційного клімату, підвищення конкурентоспроможності країни.

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та статистичні матеріали, результати досліджень, проведених безпосередньо автором.

Результати досліджень доповідалися та опубліковані у матеріалах «Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Публічне управління: проведення реформи в Україні» - м. Покровськ: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2020. URL: https://donntu.edu.ua/conference_ipo» (10 грудня 2020 року, в м. Покровськ).

Науково-методичний підхід щодо удосконаленні механізмів державного управління економічною політикою був використаний в АТ КБ ПриватБанк під час складання Плану розвитку установи на 2021 рік (довідка № 357 від 03.12.2020).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Сутність та принципи державного управління у здійсненні економічної політики

Вплив держави на ринкову кон'юнктуру та діяльність суб'єктів господарювання для забезпечення функціонування ринкового механізму – державне регулювання економіки. До зазначеного складного процесу належить процедура обґрунтування положень економічної політики, її розробки, вибір методів та засобів її проведення. Від політичної орієнтації країни, національних особливостей, соціальної структури, рівня розвитку продуктивних сил залежать властивості регулятивних функцій ринку та держави [1].

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних громадськими організаціями, державними органами для пристосування та стабілізації поточної соціально-економічної системи до змінних умов [2].

В наукових літературних джерелах немає чіткого визначення державного управління економіки через те, що дане поняття враховує нестабільність, динамічність сучасної економіки країни, її нестійкий стан. Таким чином, механізм державного регулювання економіки має бути адаптованим до будь-яких змін цілей, мети, напрямів державної економічної політики, унікальним. Чітко формувати теоретичні засади державного регулювання економіки та повністю відповідати поставленим вимогам повинен і теоретичний інструментарій.

Терміни: «державне управління», «державне втручання», «державне регулювання економіки», «державна економічна політика» використовують у своїй працях різні спеціалісти, науковці у галузі державного регулювання та

управління. Дані поняття характеризують відносини держави з суспільством, взаємопов'язані між собою та потребують чіткого визначення та уточнення.

У більшості випадків сучасної наукової літератури під поняттям «державне управління» розуміють його різноманітні методи та форми. Всі визначення сутності державного управління можна згрупувати за такими ознаками:

1. Державне управління розглядається як комплекс основних методів та форм впливу на певний об'єкт чи процес. С.Мочерний визначає державне управління як систему основних методів та форм цілеспрямованого впливу організацій та державних установ на розвиток суспільного способу виробництва з метою пристосування його до змінних умов та стабілізації (у тому числі продуктивних сил, соціально-економічних, організаційно-економічних, техніко-економічних відносин) [2].

В. Орешина визначає державне управління економіки як діяльність органів державної влади щодо їх впливу на процес суспільного відтворення для забезпечення суспільно корисних результатів [3]. Дане визначення не відображає специфіки державної діяльності та є дуже узагальненим.

Л. Дідківська, Л. Головка вважають, що державне управління – вплив держави на соціальний розвиток країни [4]. Дане визначення не висвітлює всю сукупність методів, принципів, функцій регулювання економічних процесів з боку держави, повністю не розкриває складність процесу державного управління економіки. Таким чином, знецінюється роль держави.

Визначення Д. Стеченко є більш адаптивним до сучасного рівня розвитку України та більш гнучким. Д. Стеченко державне управління розглядає як вплив відповідними засобами держави на відтворювальні процеси в економіці для орієнтації окремих громадян та суб'єктів господарювання на досягнення пріоритетів та цілей державної політики суспільного розвитку [5].

2. Державне управління як економічна діяльність держави. Деякі дослідники вважають під державним управлінням економіки діяльність держави щодо створення соціальних, економічних, правових передумов, які

необхідні для реалізації національних інтересів держави, функціонування економічного механізму відповідно до пріоритетів та цілей державної економічної політики [6].

3. Державне управління визначається як система заходів. Наприклад, І.Михасюк розглядає державне управління як комплекс заходів держави, направлених в необхідному для досягнення поставлених цілей управління напрямках [7]. Таке визначення не враховує всі функції держави з огляду на сучасні потреби суспільства та є спрощеним.

За Л. Ходовим в умовах ринкового господарства державне управління економіки є системою типових заходів контролюючого, виконавчого, законодавчого характеру, здійснюваних громадськими організаціями та державними установами для пристосування до умов, що змінюються, існуючої соціально-економічної системи а її стабілізації [8].

Це тлумачення повністю дублює визначення даного поняття А.Булатовим: в умовах ринкового господарства державне управління економіки – система типових заходів контролюючого, виконавчого, законодавчого характеру, які здійснюють громадські організації та уповноважені державні установи для пристосування до умов, що змінюються, соціально-економічної системи та її стабілізації [9].

Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко вважають, що державне управління – комплекс політичних та економічних заходів органів державного управління для запобігання в суспільному виробництві кризовим ситуаціям та координації економічних процесів, направлених на підтримку його оптимальних пропорцій [10]. Деякі науковці стверджують, що у такому формулюванні не виключно дотримання стійкого рівноважного стану, не вказується на стимулювання динамічного розвитку суб'єктів ринку державою, не береться до уваги динамічний аспект.

Для розкриття структури, сутності механізму державного управління економіки використовуються різні методи наукових досліджень. Так, на основі застосування синтезу структурного та функціонального підходів А.Мішина

розкрила його структурний та функціональний зміст. Механізм державного управління економіки представляє собою систему взаємообумовлених та взаємозалежних дій та рухів, а його структурний зміст – сукупність інструментів, методів, форм, що виконують регулюючу функцію держави [11].

Водночас, Ю. Трещевський для розкриття сутності, змісту та структури механізму державного управління економіки застосував діалектичний метод. На думку дослідника, відносини суб'єктів цілісної системи, яка включає зовнішнє середовище у формі цілей, інтересів, потреб суб'єктів економічної діяльності, учасників господарської діяльності, органи державної влади визначають сутність механізму державного регулювання економіки.

Відносини між органами державної влади та господарюючими суб'єктами щодо господарської діяльності є сутністю механізму державного управління економіки як загальної категорії. Сукупність правових норм, способів, методів, економічних форм за допомогою яких органи державного управління забезпечують вирішення у соціально-економічних системах суперечностей, впливають на економічні процеси, - зміст механізму державного управління економіки [11].

Аналіз зазначених трактувань поняття «державне управління економікою» показав, що сутність даного поняття розкривається по-різному різними авторами, кінцеву мету державного управління трактує кожне визначення по-різному .

Найбільш повно сутність державного управління економіки розкривається у наступному визначенні – це сукупність методів та форм цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва з метою пристосування його до змінних умов та його стабілізації.

Досягнення максимально можливого добробуту суспільства за допомогою забезпечення політичної та соціальної стабільності, всебічного розвитку соціально-економічної системи країни є метою державної економічної політики. Всі аспекти функціонування економіки охоплені економічною

політикою. До основних напрямів економічної політики, визначених Господарським Кодексом України, можна віднести [12]:

структурно-галузева політика, яка направлена на удосконалення внутрішньогалузевих та міжгалузевих пропорцій, здійснення державою у структурі народного господарства прогресивних змін, стимулювання розвитку галузей, які забезпечують зростання рівня життя населення та конкурентоспроможність вітчизняної продукції, визначають науково-технічний прогрес. Аграрна, будівельна промислова та інші сфери економічної політики є складовими цієї політики;

інвестиційна політика, направлена на забезпечення відповідального та ефективного використання коштів, здійснення контролю за ним, створення необхідних умов для концентрації та залучення коштів для суб'єктів господарювання на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва в пріоритетних галузях структурно-галузевої політики;

інноваційна та науково-технічна політика, направлена на визначення напрямів, цілей, форм її здійснення, формування умов для ефективного державного науково-технічного розвитку;

амортизаційна політика, яка направлена на створення для суб'єктів господарювання рівноцінних та найбільш сприятливих умов забезпечення процесу відтворення основних невикористаних та виробничих фондів на якісно новій техніко-технологічній основі;

політика інституційних перетворень, яка спрямована на здійснення роздержавлення економіки, формування багатуукладної раціональної економічної системи через трансформування відносин власності, націоналізації виробничих фондів, приватизації, ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур, на власній основі забезпечення розвитку різних форм господарювання та власності, захист усіх форм ефективного господарювання та державну підтримку;

цінова політика, яка направлена на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку для забезпечення еквівалентності під час

дотримання необхідної паритетності цін між видами господарської діяльності та галузями, забезпечення стабільності роздрібних та оптових цін, реалізації національного продукту;

антимонопольно-конкурентна політика, яка направлена на сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки, створення для суб'єктів господарювання оптимального конкурентного середовища, забезпечення взаємодії суб'єктів господарювання за рахунок зниження якості послуг, продукції та на умовах недопущення проявів дискримінації (особливо у сфері монопольного ціноутворення);

бюджетна політика, яка направлена на підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, раціоналізацію та оптимізацію використання державних фінансових ресурсів та формування доходів, забезпечення соціальної справедливості та регулювання державного боргу при перерозподілі національного доходу, узгодження у сфері міжбюджетних відносин місцевих та загальнодержавних інтересів;

податкова політика, яка направлена на дотримання конституційних гарантій прав громадян та принципу соціальної справедливості при оподаткуванні доходів громадян, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, забезпечення на суб'єктів господарювання економічно обґрунтованого податкового навантаження;

грошово-кредитна політика, направлена на досягнення ефективного готівкового обігу, забезпечення необхідним обсягом грошової маси народного господарства економічно, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби розвитку та функціонування економіки, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи;

валютна політика, яка направлена на ефективне використання державних валютних резервів, стимулювання їх зростання та їх ефективне використання, підтримання та встановлення паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют;

зовнішньоекономічна політика, яка спрямована на захист вітчизняного та національного товаровиробника та ринку, регулювання відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання державою [13].

Сукупність цілей державного управління економікою, які реалізують органи державної влади, законодавчо закріплюється та формується у процесі вироблення державної економічної політики.

Цілі державного управління економікою визначаються середовищем функціонування та рівнем національної економічної системи з урахуванням можливостей, слабких, сильних сторін, загроз та направлені на забезпечення ефективного розвитку національної економічної системи. Цілі закріплюють у стратегіях економічного розвитку країни, спеціальних законах, програмах діяльності уряду та програмних документах Президента концепціях та поділяють на оперативні, тактичні, стратегічні. Через реалізацію певної сукупності функцій здійснюється досягнення цілей державного управління у сфері економіки. Цей процес ґрунтується на конституційних засадах щодо побудови ринкової соціально орієнтованої економіки.

Для розкриття змісту економічної політики держави слід розглянути дану категорію як систему економічних відносин, що виникають між державою, наддержавними і недержавними суб'єктами (виконавцями господарських інтересів, виразниками і носіями) з приводу секторальної, галузевої і регіональної структур господарства, умов накопичення капіталу, зайнятості, грошового обігу, платіжного балансу, цін, умов конкуренції, внутрішньоекономічних зв'язків і інших об'єктів в цілях розвитку економіки та підвищення добробуту нації [14].

Таким чином, суб'єктами економічної політики виступають: держава, наділена економічною і політичною владою, за допомогою якої вона узгоджує інтереси різних груп, спрямовує їх трудову активність на досягнення визначених цілей: законодавча влада визначає і затверджує основні напрямки економічної політики, виконавча – відповідає за їх реалізацію, недержавні союзи а також об'єднання, які спираються лише на свій економічний потенціал,

та надають груповий тиск на інститути, що мають наддержавний характер, владні структури, що реалізують економічну політику [8].

З позицій господарських інтересів, які відображаються в економічній політиці держави в якості суб'єктів, виділені: виконавці – органи трьох гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової), побудовані за ієрархічним принципом, і центральний банк; носії як соціальні групи, що відрізняються один від одного за рядом ознак – майновому, по доходам, видам діяльності при аналогічних доходах, професіями, галузевими та регіональними інтересами; виразники інтересів носіїв, об'єднані в численні групи, союзи, асоціації.

Таким чином, на сьогоднішній день співіснують різноманітні погляди на необхідність та напрями державного регулювання економіки. Всі вони сходяться в тому, що повністю усунути державу з економіки неможливо, і розрізняються в пропонованих елементах економічних відносин, процесу виробництва і торгівлі, через які необхідно впливати на всю економічну систему.

Неспроможність ринкових механізмів забезпечити гарантії соціально-економічних прав людини, задовольнити потреби громадян у суспільних послугах та товарах, розв'язати найгостріші економічні та соціальні проблеми обумовлюють необхідність державного втручання в економіку.

Використанні загальних функцій державного управління (контроль, організація, прогнозування та планування, регулювання, мотивація) є основою державного управління економікою та іншими сферами суспільної життєдіяльності.

Така функція державного управління економікою, як організація, полягає у формуванні організаційних положень, які визначають порядок процесуального регулювання та управління: нормативів, відповідальності, регламентів, вимог, інструкцій, використання яких дозволяє встановлювати у процесі економічної діяльності порядок використання та залучення ресурсів, створювати для функціонування суб'єктів економічної діяльності організаційні умови, налагоджувати між суб'єктами, об'єктами державного управління

економікою взаємодію та взаємозв'язок, формувати на різних рівнях організаційну структуру управління економікою.

Закріплення кількісних та якісних критеріїв реалізації цілей, постановка цілей розвитку окремих складових економіки та економіки в цілому, визначення необхідних методів поетапного контролю за діяльністю економічних агентів, форм, способів та строків, необхідних ресурсів для досягнення поставлених цілей визначає сутність функції планування в державному управлінні економікою.

Визначення строків та шляхів досягнення стратегічних економічних цілей, вироблення можливих обґрунтованих варіантів розвитку економіки в майбутньому є сутністю функції прогнозування в державному управлінні економікою.

Діагностування мотивів поведінки учасників економічних відносин з метою використання найбільш дієвих методів та способів управлінського впливу є функцією державного управління економікою (мотивація).

Регулювання, будучи важливою функцією державного управління економікою, в широкому розумінні полягає у встановленні державою певних загальних правил поведінки (прийняття нормативно-правових актів, законів) для економічних агентів. Державне регулювання у вузькому розумінні охоплює окремі аспекти економічних відносин та виступає як функція державного управління в конкретних сферах економіки.

Гармонізація економічних відносин, упорядкування діяльності державних структур представляють в державному управлінні економікою функцію контролю. Контроль дозволяє попереджати та виявляти в розвитку економічної системи відхилення від визначених параметрів, запроваджувати для приведення економічної системи у відповідний стан заходи.

Серед функцій державного управління економіки виділяють: цільову, стимулюючу, нормативну, коригуючу, соціальну (рис.1.1).

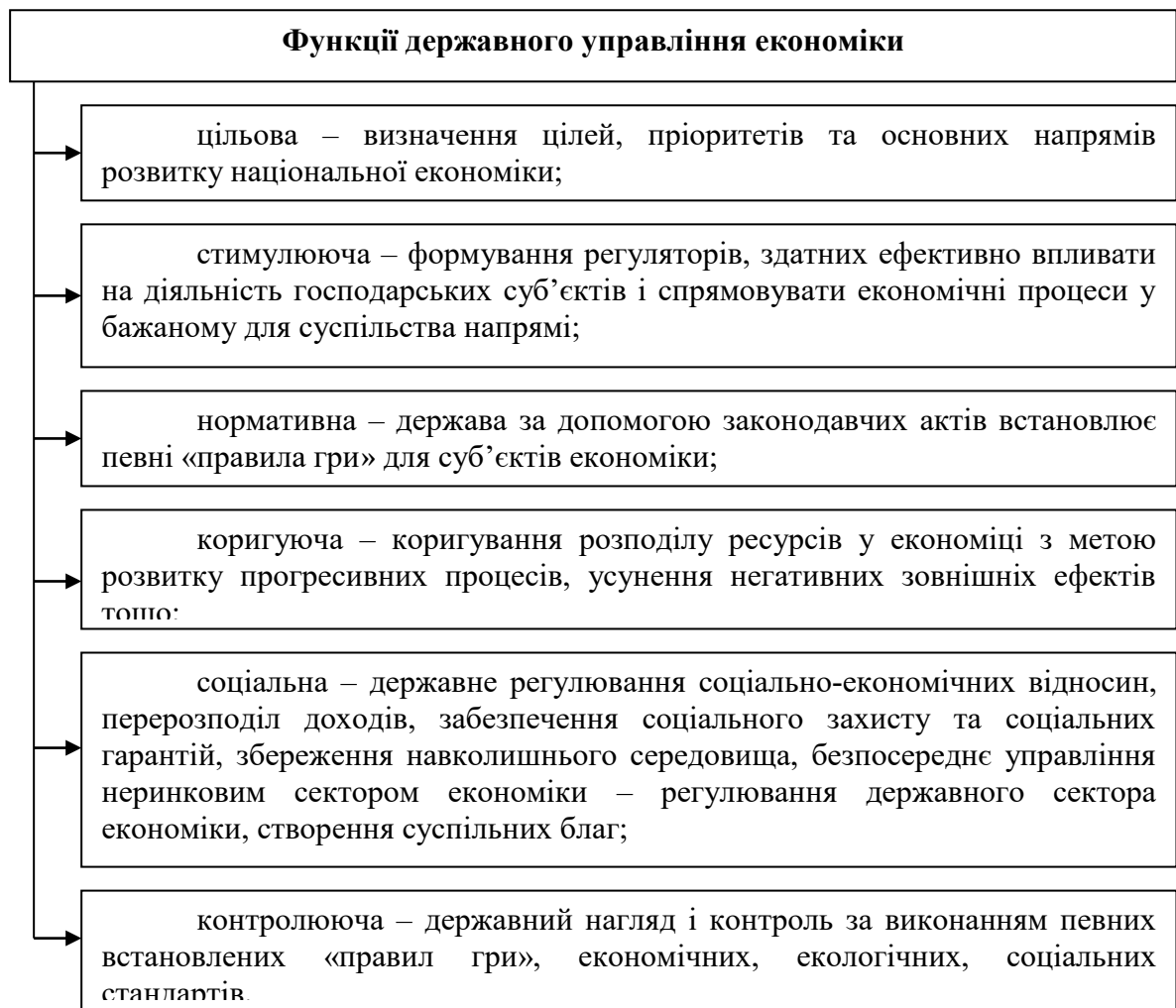

Рисунок 1.1 – Функції державного управління економіки

Найефективніші підходи до здійснення функцій державного управління економікою та реалізації його цілей узагальнено у принципах державного управління економікою. Принципи державного управління економіки стали предметом окремої наукової дискусії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до класифікації принципів державного управління економіки [15-19]

Автори	Класифікація принципів
1	2
Д. Стеченко, Л. Швайка	Загальні: принцип пріоритету права над економікою, ефективності, справедливості, стабільності, системності державного впливу, адекватності, оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів, поступовості та етапності, забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання та його оперативності, дотримання вимоги матеріально-фінансової збалансованості. Нові принципи: бюджетної політики та податкового регулювання, регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Продовження табл.1.1

1	2
Н. Панчук	Системність, безперервність, єдність розвитку, обґрунтованість, об'єктивність, економічність, обов'язковість, професіоналізм
Н. Антонова, О. Хорошко	Об'єктивні вимоги: адекватність, комплексний підхід, цілісність системи. Характеристики системи: організованість, ієрархічність і багаторівневність, нерозривна єдність із зовнішнім оточенням і середовищем. Загальні принципи державного управління: єдність економіки і політики, єдність централізму й самостійності, науковості, ефективності, сполучення загальних і локальних цілей
В. Гриньова	Цілеспрямованість, погодженість та обґрунтованість усіх дій у системі державного регулювання економіки, відповідальність за прийняття рішень і кінцеві результати, високий професіоналізм суб'єктів державного регулювання економіки, ефективне використання ресурсів, пріоритетність вирішуваних проблем, орієнтованість на забезпечення економічного розвитку та на його основі соціального благополуччя для всього населення
Л. Дідківська	Науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність, системність, комплексність, принцип адаптації, достатності, принципи організаційно-правового та економіко-організаційного забезпечення

Систематизуючи вищевикладене, основними принципами державного управління економікою є принцип об'єктивності, демократизму, поєднання централізації та децентралізації, правової впорядкованості, публічності, соціальної спрямованості (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Принципи державного управління економікою

Принцип	Характеристика
1	2
Об'єктивності	Зумовлює необхідність урахування в усіх управлінських процесах вимог об'єктивних закономірностей та реальних можливостей розвитку економіки. Він виражає залежність системи державного управління економікою від суспільних, законодавчо визначених цілей, які поставлені та вирішуються в певний історичний відрізок часу; характеру, рівня розвитку та закономірностей економічного розвитку країни; наявних засобів і ресурсів, що підлягають залученню до управління економікою; внутрішніх закономірностей функціонування та розвитку управління як певного системного суспільного явища.
Демократизму	Відтворює народовладдя в державному управлінні економікою і передбачає встановлення глибоких постійних взаємозалежностей між економічними агентами і державою як передумови формування демократичної системи управління, яка б базувалась на демократичних засадах її здійснення і пошуку компромісу між інтересами держави, бізнесу, громадськості.
Правової впорядкованості	Зумовлює необхідність головним чином законодавчого закріплення основних аспектів цілей, функцій, структур, процесу, самих принципів державного управління економікою. Доповнюється цей принцип принципом законності державного управління економікою, який передбачає встановлення чіткого в розумінні та послідовного в

Продовження табл.1.2

1	2
	реалізації режиму повсюдного й повного виконання законів і нормативно-правових актів, які регламентують розвиток економіки.
Публічності	Передбачає: доступність державного управління для громадськості та бізнес-структур; відкритість органів державної влади та органів місцевого самоврядування при виробленні та реалізації механізмів управління економікою; громадський контроль; судовий контроль за дотриманням у процесах державного управління економікою конституційно закріплених інтересів суспільства, підприємницьких структур, прав і свобод громадян.
Поєднання централізації та децентралізації	Державне управління економікою має бути побудоване на засадах розумного співвідношення концентрації влади та децентралізації, оскільки порушення цього балансу в будь-який бік призводить до негативних наслідків. Надмірна централізація породжує безініціативність нижчих ланок системи органів виконавчої влади у виробленні та реалізації внутрішньої регіональної економічної політики, а перегини децентралізації призводять до відсутності єдності у формуванні та здійсненні державної економічної політики.
Соціальної спрямованості	Державне управління економікою має передбачати підпорядкування економічних цілей досягненню соціальних, виходячи з конституційного закріплення соціальної орієнтації держави (ст. 1 Конституції України) [20].

Важливим аспектом є системне, комплексне застосування взаємопов'язаних принципів державного управління економікою. Передумовою формування дієвих механізмів державного управління економікою є оптимальне врахування наведених принципів.

При формуванні економічної політики держави необхідно, в першу чергу, дотримуватися принципу науковості, під яким розуміється використання досягнень світової і вітчизняної економічної науки і практики.

Деякі з зазначених принципів мають дискусійне спрямування, інші – є обов'язковими вимогами, об'єктивними. Вчений Д. Стеченко під принципом стабільності розуміє забезпечення необхідного впливу на економіку для стримування безробіття, підтримки економічного розвитку, нівелювання та вирівнювання спадів та підйомів ділового циклу [15]. Також, зміст принципу стабільності можна визначити як стабільність, постійність системи державного регулювання економіки.

Отже, визначальними принципами державного управління економіки є публічність, науковість, погодження інтересів, демократизм, доцільність та пріоритетність, цілеспрямованість, комплексність, системність, принцип достатності, адаптації та гнучкості, об'єктивності, принципи економіко-організаційного та організаційно-правового забезпечення, принципи етапності та поступовості реалізації державного регулювання економіки, правової порядкованості, єдності політики та економіки, прозорості, пріоритету права над економікою, відповідальності, ефективності [11].

Таким чином, важливою функцією державного управління є державне управління економікою. Для реалізації державного управління економікою необхідний ефективний, дієвий механізм. Методологічні підходи функціонування механізму державного управління є основою його розробки.

1.2. Особливості формування механізму державного регулювання економіки

Напрями державної економічної політики формуються під впливом сучасних умов господарювання. В сучасних умовах увага сконцентрована на інвестиційній, інноваційній та науково-технічній політиці держави. Єдиним варіантом, враховуючи такі фактори, як обмеженість грошових та матеріальних ресурсів, основним завданням суб'єктів господарювання, є відтворення виробництва, використання та пошук нових інноваційних шляхів розвитку підприємства. Промислові підприємств формують основну частину бюджету країни, а держава, в свою чергу, всебічно сприяє основним завданням суб'єктів господарювання.

Першим кроком до визначення методів державного регулювання економіки та вибору напрямів економічної політики держави є визначення нових ринкових механізмів відповідно до міжнародного досвіду для формування нової економічної політики.

Розробкою політики слід вважати процес визначення цілей, пріоритетів, завдань, кількісних і часових характеристик, конкретних виконавців і необхідних ресурсів. Розробкою економічної політики є прийняття державних рішень, пов'язаних із законодавчим процесом і оперативним управлінням з боку органів виконавчої влади. Розробка економічної політики держави полягає в її науковому обґрунтуванні, обліку необхідності забезпечення соціально-економічної стабільності та розвитку країни. Вона передбачає наукове визначення цілей, задач і пріоритетів, що відбивають потреби і інтереси суспільства, вибір механізмів, а також інструментів її практичної реалізації. Складнощі розробки економічної політики обумовлюють необхідність дотримання певних вимог, яким повинні задовольняти цей процес і зміст самої політики.

До цілей економічної політики пред'являються певні вимоги. По-перше, повинні ставитися тільки ті цілі, реалізацію яких не може забезпечити ринок. По-друге, мету можна кількісно оцінити, що дасть можливість контролювати її виконання.

Цільова спрямованість економічної політики є постановка раціональних цілей і завдань, визначених необхідністю отримання максимально можливих результатів при мінімальному використанні коштів платників податків виходячи з орієнтацій, заданих публічною владою. Формулювання цілей економічної політики відображає усвідомлені потреби і особливо інтереси суспільства у напрямку до досягненню бажаного блага, що відбувається за допомогою керуючих зусиль держави.

Основною метою державного регулювання економіки є гарантування сприятливих умов для досягнення соціальної підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни, стабільності, економічного зростання та сталого економічного розвитку в Україні [21].

У різних країнах існують свої переваги щодо державних пріоритетів, що відображають позицію уряду, громадської думки. Цілі можуть бути пов'язані між собою, взаємообумовлені, але часто суперечать один одному.

Конфліктність цілей дозволяється шляхом компромісу: пріоритет віддається меті, невиконання якої загрожує найбільшою небезпекою для економіки.

Виходячи з системи цілей, визначаються основні завдання економічної політики (рис.1.2).

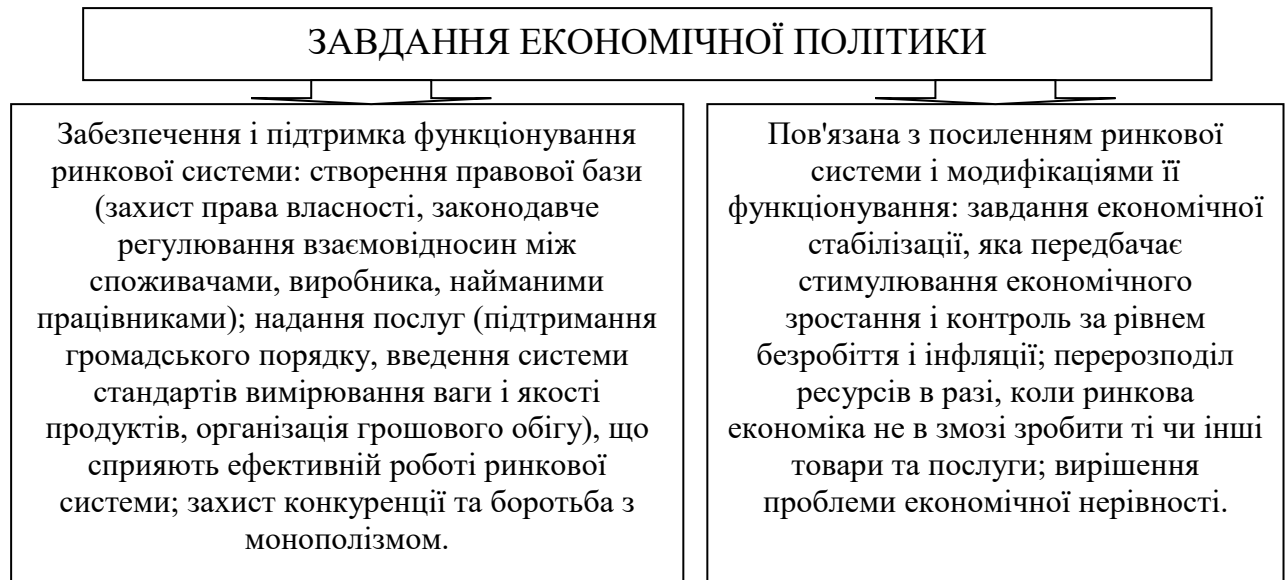

Рисунок 1.2 – Основні завдання державної економічної політики

Відповідно до мети державної економічної політики основними завданнями державного регулювання економіки України є:

- забезпечення економічного розвитку та стабільного зростання;
- нарощування трудового потенціалу, досягнення продуктивної, ефективної, повної зайнятості трудових ресурсів;
- зменшення соціальної напруженості та створення справедливого та прозорого перерозподілу доходів населення;
- досягнення економічної ефективності та її послідовне підвищення;
- забезпечення стабільності грошей та цін, збалансування зовнішньоторговельного балансу країни, подальший інституційний розвиток, раціоналізація природокористування.

Реалізація вказаних завдань сприятиме вирішенню соціальних проблем та створенню необхідних умов для економічного розвитку. З метою виконання поставлених завдань та досягнення цілі державне регулювання економіки

вимагає використання різних способів впливу, дій за допомогою використання різноманітних методів державного регулювання.

Сукупністю важелів, методів, способів, які використовуються в процесі реалізації функцій щодо забезпечення впливу на економіку органами державної влади для досягнення цілей економічної політики держави називають механізмом державного управління економікою.

Механізм державного управління економікою має в структурі два ключових елементи:

систему органів управління всіх рівнів (організаційно-правових структур) – це суб'єкти державного управління економікою на всіх рівнях;

систему форм державно-управлінського впливу та організаційно-правових методів у галузі економіки – це форми, методи управлінської діяльності суб'єктів управління, засоби і прийоми, що ними використовуються суб'єктами для реалізації своїх повноважень [13].

Об'єкти та суб'єкти є обов'язковими елементами механізму державного регулювання економіки. До суб'єктів державного регулювання економіки відносять Верховна Рада України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, органи виконавчої влади всіх рівнів, асоціації, союзи, об'єднання, союзи.

Виникнення безліч прямих і зворотних зв'язків між суб'єктами та об'єктами регулювання, а також інтерактивна різноманітність призвело до розмивання меж між державними і приватними структурами і появи альтернативних підходів до управління, в яких поєднуються ринкові та урядові структури. Дослідники заговорили про поступове переміщення функцій регулювання від традиційних органів управління до багатосторонніх коаліційних форм, що передбачає участь корпорацій, держави, наднаціональних організацій.

Для підтримки і розвитку систем зворотного зв'язку створюються окремі відомства, які спеціалізуються в даному напрямку. Вони проводять роботу на

різних рівнях влади, дозволяючи підвищити прозорість і підзвітність діяльності державних органів, в тому числі в області прийняття рішень, а також забезпечують зниження трансакційних витрат в процесі взаємодії різних інститутів, координуючи роботу різних груп і комітетів при міністерствах.

Цілі економічної політики держави фіксують напрямок якісних і кількісних змін в економічній системі суспільства. Для їх досягнення держава використовує різні інструменти і методи. Під інструментами економічної політики держави розуміються кошти, важелі державного впливу на економіку, а під методами – способи цілеспрямованого використання інструментів.

Економічні, адміністративні, специфічні, правові, непрямі та прямі методи, застосовують у сфері державного регулювання економіки. У процесі формування економічної політики особливе значення має вибір цілей і з відповідних їм інструментів (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Інструменти забезпечення державного управління економікою [11]

Інструменти	Характеристика основних складників інструментів
1	2
Інституційні	Оптимізація системи державних органів; посилення повноважень органів влади з регулювання, адміністрування і контролю господарської діяльності; унормування порядку і послідовності запровадження системи електронного урядування; удосконалення системи інституційного забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; інституалізація соціальної відповідальності та підтримки критичних сфер життєзабезпечення
Організаційні	Активізація управлінських функцій влади з підготовки та пошуку джерел інвестування соціально-економічного розвитку; започаткування практики формування фондів пільгового кредитування та фінансування пріоритетних для економіки інвестиційних проектів; планування та розвиток інфраструктури інноваційної, освітньої та науково-дослідної діяльності з метою інтелектуалізації економіки; поліпшення якості політики гарантування соціальної безпеки
Економічні	Розширення та модернізація територіальної інфраструктури; інвестування коштів у розвиток базових і пріоритетних для економіки видів діяльності; формування та розвиток міжрегіональних, міжсекторних і міжгалузевих локальних інтегрованих виробничих систем; активізація підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності використання науково-технологічного та інтелектуально-кадрового потенціалу шляхом розвитку венчурного бізнесу

Справляючи вплив на розвиток економіки в цілому, окремих її складових, органи державної влади використовують певний інструментарій, у складі якого виокремлюють укрупнених інструментів (групу елементів) та укрупнених інструментів (групу засобів).

Елементи – це елементи впливу на соціально-економічний розвиток цілісного механізму держави, які включають: правове та адміністративне регулювання; індикативне планування; державне підприємництво; фінансово-бюджетне регулювання, грошово-кредитне, цінове, соціально орієнтоване, еколого-економічне регулювання. Елементи є набором взаємопов'язаних окремих інструментів (засобів), які використовують для досягнення поставлених цілей та розв'язання наявних проблем.

Окремі інструменти, за допомогою яких уточнюються механізми впливу держави на соціальні та економічні процеси, реалізується державна політика, називаються засобами. Серед них виділяють: інвестиції, податки, кредити, ціни, мито, бюджет, відсотки, державні замовлення тощо. Кожному елементу державного регулювання економіки відповідає певна система засобів (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Елементи і засоби державного регулювання економіки

Елементи	Засоби регулювання
1	2
Правове регулювання	Закони, постанови, укази, інструктивно-методичні документи, концепції, державні програми
Адміністративне регулювання	Норми, нормативи, стандарти, ліміти, квоти, ліцензії, штрафи і санкції, заборони, обмеження, державні замовлення і державні контракти
Індикативне планування	Плани, програми, прогнози, цільові комплексні програми, соціально-економічні нормативи
Фінансово-бюджетне регулювання	Бюджет, система податків, пільги і стимули в оподаткуванні, дотації, субсидії, субвенції, державні інвестиції і кредити
Грошово-кредитне регулювання	Кредити, відсотки за кредитами, облікова ставка, норми резервування, операції на ринку цінних паперів, грошова та кредитна емісії, валютний курс
Цінове регулювання	Система цін і тарифів, умови ціноутворення, податки, фіксація та декларування цін, обмеження рівнів рентабельності, заставні та закупівельні ціни
Регулювання, спрямоване на забезпечення реалізації структурної, науково-технічної, інвестиційної	Державні замовлення, державні закупівлі, державні інвестиції, кредити, пільги, дотації, субсидії, ліміти

Продовження табл.1.4

1	2
політики	
Соціально орієнтоване регулювання	Індексація та компенсація доходів, межа малозабезпеченості, мінімальний споживчий бюджет, прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, державні допомоги, державні соціальні гарантії і стандарти, соціально-економічні нормативи, соціальні пільги, соціальні фонди і соціальні програми
Еколого-економічне регулювання	Екологічні норми і нормативи, екологічні ліміти, екологічні санкції і штрафи, екологічні додатки, екологічні фонди, програми

За допомогою використання певного набору методів державного регулювання економіки здійснюється втручання у ринкові механізми владних структур. Способи впливу держави через виконавчі та законодавчі органи влади на інфраструктуру ринку, сферу підприємництва, некомерційний сектор економіки для забезпечення або створення відповідно до національної економічної політики умов їх діяльності, - методи державного управління економікою [21].

Інструменти державного регулювання економіки за механізмом дії поділяються на інструменти прямої дії, які мають адміністративний характер і інструменти опосередкованої дії (непрямої дії), що формують певне середовище діяльності суб'єктів ринку (рис.1.3.).

Для забезпечення безпосереднього втручання держави в економічну діяльність суб'єктів та економічні процеси використовують методи прямого регулювання. До таких методів відносять використання бюджету в частині державних асигнувань, здійснення заходів із застосуванням інструментів адміністративного регулювання. Прямі методи державного регулювання економіки базуються на силі державної влади та не пов'язані зі створенням матеріального додаткового стимулу [22].

Методи непрямого регулювання використовують для формування такого сприятливого економічного середовища, при якому суб'єктів ринкової економіки змушують діяти в необхідному для держави напрямі.

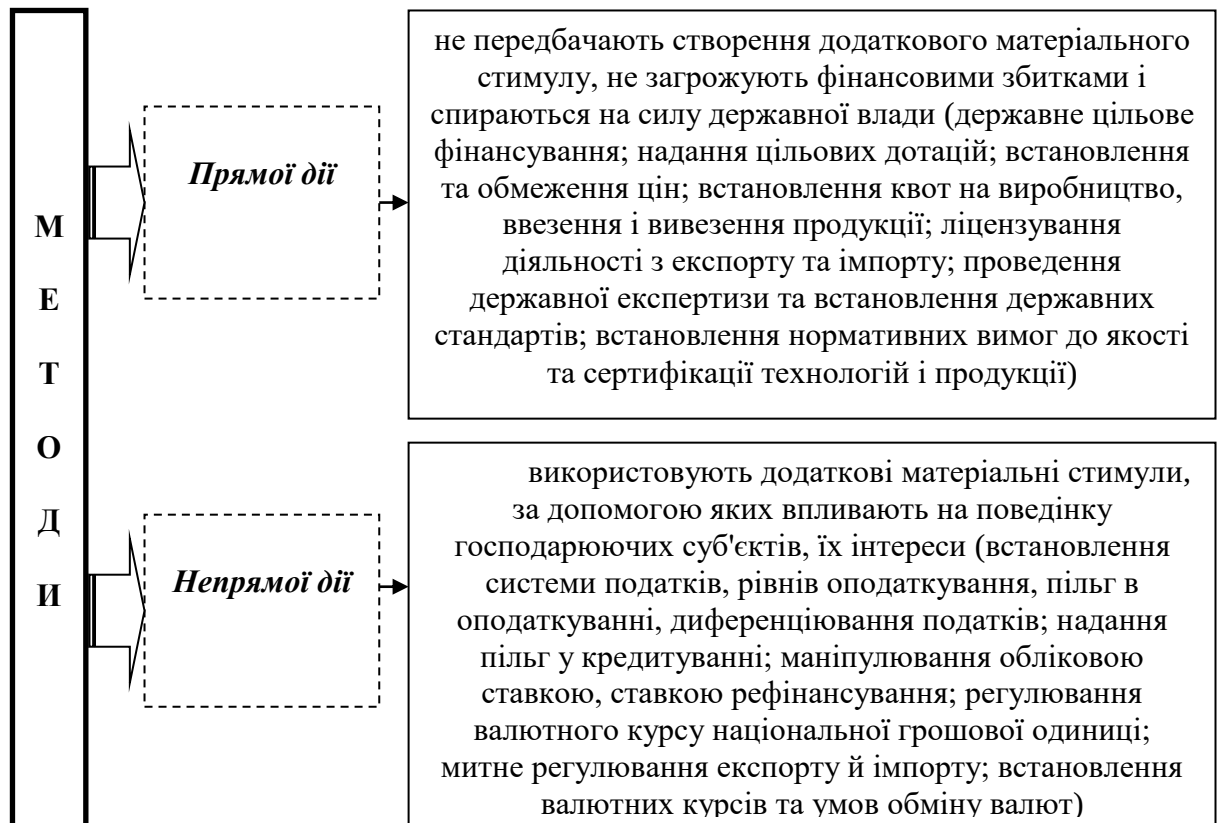

Рисунок 1.3 – Методи державного регулювання економіки

Для створення правового поля функціонування суб'єктів ринку шляхом прийняття нормативних та законодавчих актів, їх реалізації та контролю за виконанням використовують правові методи. Діяльність держави щодо встановлення обов'язкових правил (норм) поведінки суб'єктів ринку називають правовим регулюванням.

Правове регулювання в Україні здійснюється за допомогою системи законодавчо-нормативних актів: Конституція України; закони України; розпорядження та укази Президента України; нормативні акти центральних та місцевих органів виконавчої влади (розпорядження, накази, методичні рекомендації, інструкції); інші нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України (прогнози, концепції, програми).

Адміністративні методи поділяються на заходи примусу, дозволу, заборони і ґрунтуються на силі державної влади. Сфера використання адміністративних методів у країнах з розвинутою ринковою економікою

обмежується підтриманням мінімальних параметрів рівня життя населення (прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, соціальні стандарти, соціальні нормативи), охороною навколишнього середовища (санкції, штрафи, ліміти, екологічні норми), та боротьбою з тіньовим бізнесом, ліквідацією негативних наслідків ринкової конкуренції (монополізму – шляхом обмеження цін, встановлення квот на виробництво, стандартизації, рентабельності) .

Адміністративні методи в країнах з економікою, що розвивається, мають на меті захистити в зовнішньоекономічній діяльності національні інтереси (ліміти, квоти на ввезення, державна експертиза, митні обмеження, реєстрація), захистити права споживачів та задовольнити їх потреби (стандарти, державні замовлення, нормативи та соціально-економічні норми, ліцензування діяльності, сертифікація), забезпечити реалізацію цільових комплексних програм та є доволі поширеними. У разі, якщо економічні засоби та ринкові механізми державного регулювання діють надто повільно або є недостатніми, доцільним є застосування адміністративних методів. Використання адміністративних методів у країнах з розвинутими ринковими механізмами відіграє другорядну роль та є обмеженим.

Реалізація адміністративних методів проводиться за допомогою системи інструментів адміністративного регулювання:

квотування – встановлення для суб'єктів ринку частки у споживанні, виробництві, імпорті та експорті послуг та товарів державою, передбачає стабілізацію цін, захист внутрішнього ринку, створення конкурентного середовища, тощо;

ліцензування – спрямоване на гарантування безпеки, захист інтересів споживачів послуг та товарів, економічних інтересів країни надання спеціальних дозволів на здійснення окремих видів підприємницької діяльності;

система санкцій і штрафів – це дії держави, направлені проти невиконання (порушення) суб'єктами правил чи умов діяльності (вилучення на користь держави виручки від незаконної діяльності, пеня, штрафи, сплата неустойки);

стандартизація – це встановлення за марками, типами, розмірами, параметрами, організацією змісту робіт, методами контролю, єдиних норм, а також за правилами зберігання та маркування продукції, величинами виміру [13].

Економічні методи державного регулювання економіки відіграють ключову роль у коригуванні ринкових механізмів, забезпеченні макроекономічної стабілізації, реалізації основних завдань та функцій уряду.

Саме для створення економічного середовища, яке спонукає суб'єктів ринку розв'язувати завдання соціально-економічного розвитку країни. діяти в необхідному напрямі для суспільства використовують економічні методи. До системи економічних методів відносять методи фінансово-бюджетного, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання.

Спрямовувати на розвиток перспективних галузей економічні ресурси дозволяє єдність непрямих та прямих економічних методів. Економічні методи класифікують за способом реалізації (економічні, адміністративні, правові), за формами впливу на суб'єктів ринку (опосередковані, прямі). Можливе поєднання різних методів, здатних чинити вплив на національну економіку, у сукупності способів державного регулювання. Домінування адміністративних методів при цьому може свідчити як про характеристики системи в межах ринкової економіки (створення багатуукладної економіки, формування ринкових інституцій, трансформаційні перетворення в умовах перехідної економіки, тощо), так і про характер самої системи (неринкова економіка).

На сучасному етапі розвитку суспільства побудова економічної політики держави вимагає фундаментальних знань в області механізмів дії інструментів і методів досягнення поставлених цілей. Сучасна економічна політика держави повинна стати науковою, так як тільки засновані на теоретичній базі практичні заходи можуть мати успіх [9].

Сучасна нестійка ситуація в ринковій економіці України потребує дієвого механізму державного регулювання економічних процесів, який має враховувати потребу в оперативному та ефективному реагуванні на зміни в

економічних процесах, мінливість ринкового середовища. Для реалізації державного регулювання економічних процесів в умовах трансформаційної економіки необхідним є формування адекватного механізму, який підлягає корегуванню на кожному етапі переходу до ринкової системи господарювання.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1 Реалізація економічної політики розвинених країн

Сталий розвиток національної економіки стає стратегічним напрямом економічної політики будь-якої країни. Необхідність захисту потреб та інтересів майбутніх поколінь в здоровому та безпечному довкіллі, встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства є основою концепції сталого розвитку [23].

Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі гармонізації та узгодження екологічної, економічної, соціальної складових для задоволення потреб майбутніх та сучасних поколінь. Визначення національної парадигми стратегії сталого розвитку відбувається під впливом сучасних світових тенденцій щодо вирішення проблеми не тільки гармонійного розвитку людства, але навіть його виживання. Концептуальними засадами стійкого розвитку передусім передбачається екологізація економіки, гуманізація, запровадження певної системи принципів підходів до питань суспільної діяльності [23].

Різні альтернативні концепції регулювання лежать в основі державного регулювання економіки країн. У більшості країн сучасні моделі регулювання є кейнсіансько-монетаристським синтезом, поєднуючи механізми державних закупівель, державне підприємництво, фінансово-бюджетну, грошово-кредитну, податкову політику, елементи державного регулювання. Поєднання та комбінація цих елементів формують модель регулювання ринкової економіки, яка залежить від міжнародної обстановки, рівня розв'язання соціальних проблем, стану національної економіки. Німецька, американська, шведська, англійська, японська моделі країн зі статусом «перехідних економік», та країн, що розвиваються, є найбільш характерними моделями

державного регулювання економіки. Характеристика моделей державного регулювання наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика моделей державного регулювання економіки [24]

Модель	Форми, засоби та характер державного втручання
Американська (США)	Економічні процеси з боку держави регулюються за залишковим принципом: розв'язуються лише ті проблеми, які не під силу вирішити ринковим структурам. Основними важелями державного регулювання економіки є фінансово-бюджетні та податкові інструменти, спрямовані на формування раціональної пропозиції за допомогою регулювання цін і заморожування інфляційних процесів
Німецька (неоліберальна)	Форми державного впливу: кредитна і грошова політика; фінансово-бюджетна політика; політика доходів і зайнятості; підтримання оптимальних співвідношень між величиною сукупного позичкового капіталу і капіталу, зайнятого у виробництві та торгівлі через величину відсотка; заохочення експорту і сприяння імпорту для насичення внутрішнього ринку; зміцнення внутрішньої грошової одиниці
Англійська (європейська кейнсіанська) (Велика Британія, Франція, Італія)	Основними важелями державного регулювання є: державний бюджет як чинник впливу на попит шляхом концентрації перерозподілу доходів (зміна обсягу і структури попиту, ціни); розроблення державних програм
Шведська модель (Швеція, Іспанія, Португалія, Греція)	Об'єктом регулювання є трудові відносини на загальнонаціональному рівні. Форми впливу: державні трансфертні платежі з бюджету, соціальні програми, державні замовлення. Негативною стороною є високий рівень податків, що спричиняє підвищення цін на внутрішні товари, звідки виникає необхідність захисту внутрішнього ринку від експансії дешевих товарів
Японська	Регулювання здійснюється переважно через кредитно-банківську систему і меншою мірою – через фінансово-бюджетну. Застосування адміністративно-економічних методів регулювання
Моделі країн, що розвиваються	Характерна для таких країн, як Південна Корея, Тайвань, Кувейт, Гонконг, Сінгапур, Об'єднані арабські емірати. Процеси переходу здійснюються за рахунок державних коштів, які вкладаються безпосередньо державою або іноземним інвестором у розвиток економіки. Держава підтримує підприємства і виробництва, здатні самостійно господарювати та отримувати доходи, які є джерелом валютних надходжень

Важливою специфічною рисою американської моделі є зумовлена федеративним державним устроєм багатовекторність економічної системи. З одного боку це сприяє підвищенню економічної безпеки, з іншого – вимагає здійснення особливої політики з координації впливових регіональних інтересів.

Також до особливостей американської моделі державного регулювання економіки слід віднести функціонування глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК). Американські ТНК відіграють визначальну роль в економіці країни, здійснюючи істотний вплив на політику федерального уряду як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Тому стратегічні плани, що складаються корпораціями, з одного боку, враховують загальнодержавну політику, з іншого – визначають її основні напрями і пріоритети.

На сучасному етапі державне регулювання економіки в американській і британській моделях меншою мірою, порівняно з іншими моделями, використовує механізми державного регулювання, оскільки навіть само існування державного сектора в економіці цих країн є спірним. У США воно реалізується через систему державного замовлення, що розміщується на приватних підприємствах. У Великій Британії, в результаті широкомасштабної приватизації 80-х років, було суттєво зменшено державний контроль над економікою [24].

Шведська модель державного регулювання поширена у скандинавських країнах і частково в Португалії, Іспанії, Греції. Головна увага тут приділяється соціальній сфері, зайнятості та соціальному забезпеченню, регулюванню трудових відносин, жорсткій політиці доходів. Головним орієнтиром шведської моделі є забезпечення максимально сприятливих умов для вияву індивідом його суспільно-корисної активності.

Сучасна японська модель державного регулювання економіки почала формуватися в 50-і роки минулого століття. Принципова особливість системи державного регулювання Японії була в тому, що плани орієнтувалися, перш за все, на технологічний розвиток як основний засіб досягнення соціально-економічних цілей. Державою підтримуються стратегічно важливі галузі, які отримують спеціальну урядову допомогу у вигляді позик і пільгових кредитів від державних банків, безмитного ввозу імпортного устаткування, практики прискореної амортизації, податкових пільг, квот на сировину тощо [25].

На сучасному етапі основною пріоритетною метою японської моделі державного регулювання є формулювання уявлення про провідні напрями розвитку та майбутню економічну структуру, з тим, щоб орієнтувати приватний сектор; забезпечити основу для урядового контролю за економікою; зафіксувати сфери, де наявність гострих проблем вимагає активного втручання держави; встановити масштаби і характер цієї участі [24].

Сучасна модель державного регулювання економічної політики у Франції почала формуватися в перші десятиліття після Другої Світової війни. Французька модель державного регулювання в напрямку впровадження індикативного планування вплинула на розвиток державного регулювання економіки в інших промислово розвинутих країнах, перш за все в Німеччині та Японії.

Франції належить основна заслуга у формуванні системи державного планування в умовах ринку. Планування залишається пріоритетним напрямом у сучасній економічній політиці Франції, предметом її національної гордості. Важливою рисою системи державного регулювання економіки у Франції є високий рівень узгодженості заходів, що вживаються. Для цього існує економічна та соціальна Рада, до якої входять представники уряду, підприємців і профспілок. Адміністративні Ради, що включають адміністраторів, робітників, споживачів і спеціалістів існують також на кожному публічному підприємстві. Оцінка інвестиційних програм здійснюється спеціальним Фондом економічного і соціального розвитку, який може також надавати субсидії й дотації.

Державні органи економічної політики Франції розробляють на базі консультацій із різними суб'єктами економіки індикативні гнучкі узгоджені плани, як загальні, так і спеціальні, цільові. Відносно державного сектора економіки плани імперативні. Виконання плану в приватному секторі забезпечується шляхом державних замовлень на його продукцію, що для підприємств є гарантією збуту, а також через податкову, цінову, кредитну політику. Особливе місце посідають програмні закони, які фінансуються з

бюджету. Особливостями формування французької моделі регулювання економіки є:

1. Розвиток планових елементів у системі заходів державного регулювання, що пояснюється специфікою французької моделі і полягає в значній мірі державного втручання в економіку.

2. Французька модель займає проміжне становище між німецькою й японською моделями з одного боку і американською й англійською – з іншого. Для французької моделі характерні окремі елементи, властиві кожній із цих моделей. Наслідком подібної невизначеності є її значна нестабільність, яка опосередковано відбилася і на системі економічної політики, що послідовно змінювала ряд форм у напрямі зниження елементів загальної обов'язковості: від директивного централізованого через індикативне до стратегічного [26].

Німеччина сформувала власну модель державної економічної політики, яка хоча і враховує окремі уроки французького досвіду, але за низкою істотних позицій значно від неї відрізняється. Будуючи власну систему державного регулювання, Німеччина намагалася уникнути недоліків французької системи, які виражалися в зайвій деталізації планів, що у свою чергу загрожувало свободі приватного підприємництва.

Державне регулювання в рамках неоліберальної німецької моделі спрямоване на сприяння розвитку конкуренції. Для цього особлива увага надається налагодженню ефективного малого бізнесу та зменшенню рівня безробіття. Досвід Німеччини у сфері державного регулювання економіки дозволяє зробити висновок, що мислення, орієнтоване на середньострокову перспективу, стало само собою зрозумілим у всіх сферах бюджетної та фінансової політики. Фінансовий план став корисним інструментом для відхилення завищених вимог відносно обсягів фінансування, що дозволило уникнути нераціонального використання коштів. Обов'язок щорічного складання фінансового плану сприяє зміцненню фінансової самодисципліни і відповідальності федерального уряду в сфері бюджетної політики. Завдяки гармонічному поєднанню економічних і соціальних орієнтирів, німецька

модель досягає оптимального співвідношення суспільних та індивідуальних інтересів [27].

У науковій літературі є різні підходи до критеріїв визначення способів трансформації державного регулювання економічної політики (рис.2.1.).

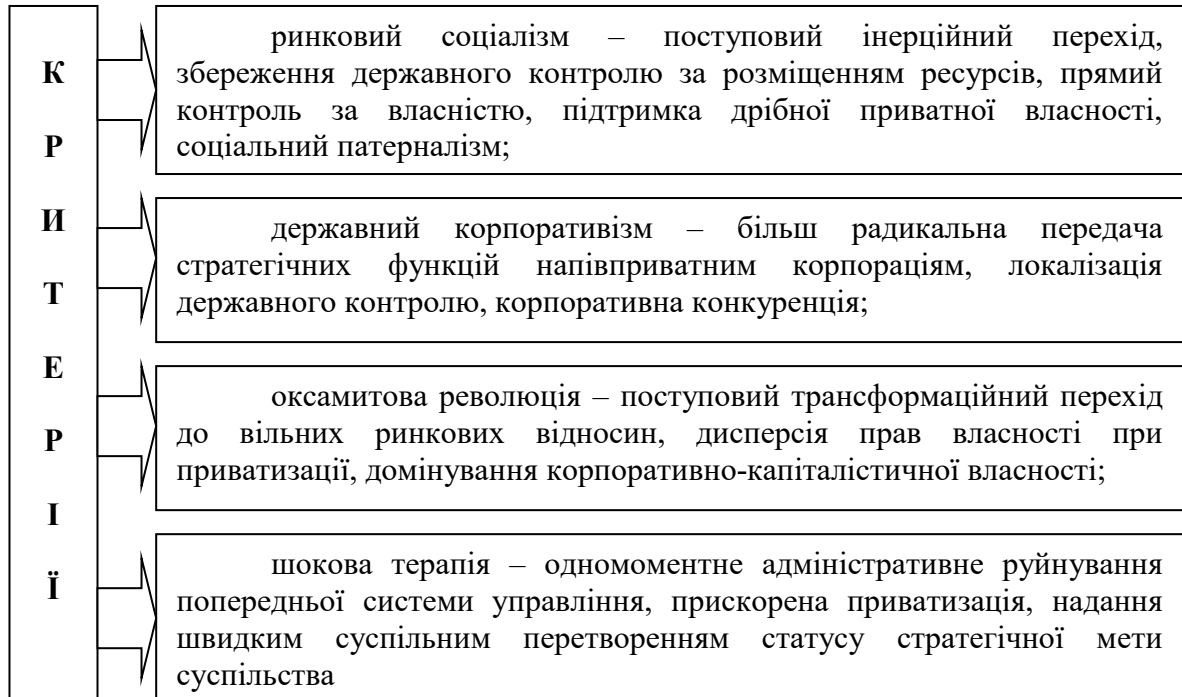

Рисунок 2.1 – Критерії визначення способів трансформації державного регулювання економічної політики (на основі [24])

За дослідженням американських вчених виділяють теоретичні моделі формування державно-політичних процесів у сфері економіки: раціональна, інституціональна, процесуальна, консенсусна, елітна, групова, плюралістична, ігрова, інкрементальна (нарощувальна), суспільного вибору, теоретична, теорія конфліктів (марксистська), функціональна, системна тощо.

Існують також й інші підходи, наприклад: традиційні системи приватного підприємництва (Західна Європа, Північна Америка), які переважно керуються інтересами споживачів; системи приватного підприємництва – уряд обкладає їх податками, субсидує чи закуповує готову продукцію. За суттю вони є приватними, але значний вплив на них мають контролюючі органи (наприклад, оборонна промисловість США); державне підприємництво – коли ціна

регулюється попитом (деякі країни Європи); державне підприємництво, підпорядковане плану (колишній СРСР, деякі країни Східної Європи) [24].

Виділення меж державного втручання в ринкові механізми є для кожної країни складною проблемою. Середовище соціального та економічного розвитку країни, обсяг функцій уряду є ключовими чинниками формування цих меж.

Залежно від ступеня втручання держави в ринкові механізми виокремлюють країни економічного лібералізму (США, Канада, Австралія, Велика Британія) та економічного дирижизму (Австрія, Німеччина, Японія, Швеція).

Основними принципами державного регулювання економіки є:

адекватність – система державних регуляторів, як і механізми їх застосування, мають відображати реальний стан національної економіки і відповідати сформованим тенденціям розвитку;

розумна достатність – держава має виконувати економічні функції, які можуть бути реалізовані суб'єктами ринкових відносин чи ринковими механізмами;

послідовність та поступовість – дії уряду повинні здійснюватися поетапно та бути логічними, мати системний та послідовний характер;

гнучкість – ступінь державного регулювання можна послаблювати або посилювати при втручанні, у випадках їх негативної дії оперативно замінювати важелі впливу; застосовувати стимули і пільги;

відкритість – втручання держави має враховувати критичні зауваження та побажання громадських і політичних організацій, ґрунтуватися на достатній нормативно-правовій основі, здійснюватися за допомогою повного інформування про наслідки урядових дій суб'єктів [26].

Взаємодіють та співіснують в сучасній економічній політиці розвинутих країн механізми ринкового й державного регулювання розвитку економіки як усередині окремих країн, так і в межах окремих угруповань та світового співтовариства в цілому.

Сучасна економічна політика промислово розвинених країн формується на основі постіндустріальних факторів розвитку. Компанії та держава змушені пристосовуватись до таких викликів часу як глобалізація і жорстка конкуренція, широке поширення інформаційних і інших сучасних технологій, зростання значущості соціальних цілей розвитку. В таких країнах економічні системи постійно удосконалюються для підвищення їх конкурентоздатності.

Один із напрямів сталого розвитку є формування конкурентоспроможної економіки, з'ясування впливу різних її факторів на соціальний, економічний та екологічний складники. Конкурентоспроможність дає змогу національній економіці успішно конкурувати на внутрішньому (з імпортованими товарами) і зовнішньому (для просування експорту) ринках. Зростання національної конкурентоспроможності є метою державної економічної політики й інструментом реалізації моделі сталого економічного розвитку. Конкурентоспроможність економіки забезпечує здатність держави до участі у конкурентній боротьбі та найповніше використання конкурентних переваг перед іншими країнами.

Всесвітній економічний форум, який вимірює конкурентоспроможність між країнами з 1979 року, визначає «конкурентоспроможність» як набір факторів, політики та інституцій, які визначають рівень продуктивності країни [28]. Національну конкурентоспроможність розглядає як здатність країни і її інститутів забезпечувати стабільні стійкі темпи економічного зростання в середньостроковій перспективі. Більш високий рівень добробуту своїх громадян забезпечують країни з високими показниками національної конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність національних економік визначається численними і вельми різноплановими факторами. Так, на стан економіки негативний вплив становлять неефективне управління державними фінансами і висока інфляція, а позитивний ефект можуть надати захист прав інтелектуальної власності, розвинена судова система і інші заходи.

Поряд з інституційними факторами вирішальне значення можуть мати освіта і підвищення кваліфікації робочої сили, постійний доступ до нових знань і технологій. Фактори, що визначають конкурентоспроможність економіки, по-різному впливають на економічні системи країн світу в залежності від національних умов і поточного рівня розвитку.

У дослідженні Всесвітнього економічного форуму представлені два індекси, на основі яких складаються рейтинги країн: Global Competitiveness Index (GCI) та Business Competitiveness Index (BCI). Основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є GCI, створений професором Колумбійського Університету Xavier Sala-i-Martin в 2004 році [29].

GCI оцінює фактори, які колективно визначають рівень продуктивності країни – найважливіший чинник довгострокового поліпшення рівня життя. Індекс глобальної конкурентоспроможності детально характеризує конкурентоспроможність країн світу, які знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. та складається з 113 змінних. Всі дані об'єднані в 12 контрольних показників, які визначають національну конкурентоспроможність: інфраструктура, якість інститутів, початкова освіта та здоров'я, макроекономічна стабільність, ефективність ринку послуг та товарів, професійна підготовка та вища освіта, розвиненість фінансового ринку, ефективність ринку праці, розмір внутрішнього ринку, рівень технологічного розвитку, інноваційний потенціал. конкурентоспроможність компаній [30].

Емпіричними та теоретичними дослідженнями обумовлений вибір саме цих змінних, причому самостійно забезпечити конкурентоспроможність економіки не здатен жоден фактор. Найбільш конкурентоспроможними є економіки країн, які, враховувати весь спектр факторів і взаємозв'язку між ними, в змозі проводити всеосяжну політику.

Очолити рейтинг GCI в 2019 році Сінгапур, США, і Гонконг (табл.2.2). Минулорічний лідер – США зайняла 2 місце. Найбільш конкурентоспроможною за даною оцінкою є Сінгапур (84,8) США (GCI – 83,7) та Гонконг (83,1).

Таблиця 2.2 – Рейтинг країн за Global Competitiveness Index, 2019 р. [31]

	Економіка	Бали		Економіка	Бали
1	Сінгапур	84,8	12	Китай	80,2
2	США	83,7	13	Корея	79,6
3	Гонконг	83,1	14	Канада	79,6
4	Нідерланди	82,4	15	Франція	78,8
5	Швейцарія	82,3	16	Австрія	78,7
6	Японія	82,3	17	Норвегія	78,1
7	Німеччина	81,8	18	Люксембург	77,0
8	Швеція	81,2	19	Нова Зеландія	76,7
9	Великобританія	81,2	20	Ізраїль	76,7
10	Данія	81,2		...	...
11	Фінляндія	80,2	85	Україна	57,0

Висока оцінка Сінгапуру визначається високою оцінкою відкритості та інфраструктури в світовій транспортній системі. Країна посідає перше місце за рівнем інфраструктури, охорони здоров'я, функціонування ринку праці та фінансової системи. Друге місце США забезпечують підприємницька культура, ринок праці та фінансова система.

З досліджених 140 країн економіки 117 країн все ще відстають за якістю інституцій, що вплинуло на їхню загальну конкурентоспроможність. До країн з найменшим показником конкурентоспроможності відносять Конго (36,1), Йемен (35,5), Чад (35,1). Країни-сусіди України зайняли такі місця: Росія – 43, Польща – 37, Словаччина – 42, Угорщина – 47, Румунія – 51. Нижче виявилася тільки Молдова – 86. Білорусь традиційно не бере участі в рейтингу.

Для вимірювання рівня розвитку, потенціалу, розвитку економіки країн SolAbility випустила рейтинг 183 країн за Sustainable Competitiveness Country Index (GSCI), що вимірює поточну і майбутню спроможність країн та їх економік створювати та підтримувати фінансовий і нефінансовий дохід для свого населення. GSCI (на основі 111 вимірюваних, кількісних показників, отриманих на основі даних Світового банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) та агенцій Організації об'єднаних націй (ООН)) включає аналіз основ стійкого зростання:

природний капітал – дане природне середовище, включаючи наявність ресурсів і рівень виснаження цих ресурсів;

соціальний капітал – здоров'я, безпека, свобода, рівність і задоволеність життям в країні;

управління ресурсами – ефективність використання наявних ресурсів як вимірювання операційної конкурентоспроможності у світі з обмеженнями ресурсами;

інтелектуальний капітал – здатність генерувати багатство та робочі місця через інновації та промисловості з доданою вартістю в глобалізованих ринках;

ефективність управління – результати основних державних областей та інвестицій – інфраструктура, ринок та структура зайнятості, забезпечення структури для стійкого та сталого розвитку.

GSCI виражає поточні та майбутні перспективи розвитку та ризики країн, є альтернативним показником вимірювання конкурентоспроможності, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП) або кредитні рейтинги [32].

У рейтингу стійкої конкурентоспроможності 2019 року (табл.2.3) домінують європейські країни. З двадцяти кращих держав тільки три не є європейськими – Нова Зеландія, Південна Корея, і Японія.

Таблиця 2.3 – Глобальний індекс стійкої(сталої) конкурентоспроможності країн у 2019 г. [33]

Країна	Рейтинг стійкої конкурентоспроможності	Показник	Рейтинг природного капіталу	Рейтинг інтенсивності використання ресурсів	Рейтинг Інтелектуального капіталу	Рейтинг можливості ефективного управління	Рейтинг соціального капіталу
Швеція	1	60,6	5	5	2	70	4
Фінляндія	2	59,5	8	31	12	11	1
Ісландія	3	57,3	22	29	19	21	3
Данія	4	57,0	70	13	5	18	11
Швейцарія	5	56,9	67	25	8	16	5
Норвегія	6	56,9	19	73	3	62	2
Естонія	7	54,9	6	111	27	7	21
Люксембург	8	54,5	109	6	30	9	6
Латвія	9	54,4	29	11	49	6	51
Хорватія	10	54,2	28	14	33	22	53
...	...	...	...	...	...	...	...
Україна	74	44,7	80	147	35	100	87

Домінують країни Північної Європи, включаючи країни Балтії та Словенії. Німеччина займає 15 місце, Великобританія 17, і найбільша економіка світу, США, займає 34-е місце.

За показником глобальною конкурентоздатністю Західна Європа в 90-і роки значно відставала від США. В сучасних умовах, щоб довести життєздатність своєї моделі розвитку й зберегти в світогосподарській системі місце другої економічної значимості, країнам Західної Європи необхідно вирішити багато найрізноманітніших завдань. Одночасне поглиблення та розширення інтеграції буде успішним лише в тому випадку, якщо буде поліпшення якісних параметрів господарського розвитку на тлі стійкого росту як у Європейському союзі (ЄС) в цілому, так й в окремих державах-учасниках. Найважливішою умовою для цього стає забезпечення ефективної координації економічної політики (ЕП) в рамках ЄС та модернізація її у кожній країні.

Після вступу Бельгії до ЄС економічна політика держави доповнилась такими важелями регулювання як: державні гарантії та кредити, інвестиційні стимули і податкові пільги, а також почала застосовуватися система державного планування розвитку економіки.

В Італії важливу роль держава відводить регулюванню підприємств, у яких безпосередньо або опосередковано має контрольний інтерес. Вона впливає на широкий спектр економічної діяльності і зокрема на банківську справу, транспорт, комунікації, енергетику, машинобудування, використовує державне інвестування та програми допомоги [34].

Західноєвропейський стиль ЕП має ряд особливостей: цілеспрямоване формування загальних інститутів та умов господарювання державою, більша інтенсивність державного регулювання економіки, висока значимість соціальної політики. Більшість країн стикається з схожими або однаковими проблемами, незважаючи на своєрідність взаємодії бізнесу та держави та національних моделей розвитку.

Забезпечення стабільності розвитку, більшої динамічності ЕП, найвищої конкурентоздатності є стратегічною метою економічної політики європейських

держав. Досягнення цих завдань може стати внутрішньо суперечливим процесом через створення умов для росту конкурентоздатності приведе до появи таких елементів економічної системи, які не будуть сприяти її стабільності. Піднімати темпи росту, тобто підсилювати динамізм економіки, держава може за допомогою ослаблення грошових і бюджетних обмежень, що теж може руйнувати основи довгострокової стабільності.

В умовах посилення конкуренції за капітал та обмеженості ресурсів Європа має бути лідером зі стійкого розвитку економіки, залучаючи національні та іноземні капітали. Останні ж рвуться за межі континенту, і інвестори проявляють менше інтересу в інвестиції в французькі, італійські, німецькі території, що зменшує кількість нових робочих місць.

Приплив капіталів у Європу стримують такі фактори, як високі соціальні відрахування, заорганізований ринок праці, надмірні вилучення на користь скарбниці, тверда регламентація підприємницької діяльності з боку держави, в країнах валютного та Економічного союзу в умовах єдиної грошово-валютної політики недосконала гармонізація національних типів фінансової політики, нерозвиненість фінансових ринків. Зниження грюндерської активності обумовлено нестачею інвестицій, що означає зниження конкуренції між внутрішніми виробниками, нестворені робочі місця.

У Європі спробували повернутися до старої політики фіскальної стабілізації, котра використовувалася у Великобританії в 50-60-і роки, у Франції в 50-80-і роки, у Німеччині наприкінці 60-х - початку 70-х років у вигляді промислової політики та глобального регулювання. Однак більшість експертів (передусім, Німеччини) вважають, що короткочасне збільшення державних інвестицій загальмує позитивний результат та не дасть поштовху приватним вкладенням. Економісти стверджують, що для отримання значних коштів для реалізації ефективною політики антициклічного впливу європейські уряди зможуть вдавшись до запозичень або підвищивши податки [35].

У Великобританії й деяких малих країнах (Люксембурзі, Данії, Ірландії) податкове навантаження на бізнес відносно невелике, а частка коштів, що

перерозподіляються державою, співмірна його мінімальним завданням. Бюджети Фінляндії та Люксембурга мають постійний профіцит останні п'ять років, тому головною особливістю державних фінансів цих країн є стійкість. Через ускладнення демографічної ситуації, загострення конкуренції на світових ринках відпадає можливість зберегти стару європейську модель розвитку без змін. Через старіння населення в Європі в найближчі 40 років більшість країн ЄС буде змушено збільшити частку державних витрат у ВВП мінімум на 4-8 процентних пункти, при цьому компенсувати таке підвищення фактично буде нічим, як зазначає Європейська комісія [35].

Відмовившись формально від цільових антициклічних програм, що передбачали державні інвестиції й селективне субсидування підприємств, значна частина європейських держав побоюлася продовжувати реформи щодо поліпшення умов підприємництва, які погіршують показники доходів державного бюджету. Не застосовуючи антициклічні програми, уряди Німеччини, Франції, Італії, Португалії й ряду інших країн, піддаючи ризику бюджетну збалансованість, стали нарощувати свої витрати [35].

Зниження європейської конкурентоздатності можна трактувати двояко: по-перше, падіння конкурентоздатності товарів, що стають занадто дорогими й програють на світових ринках по співвідношенню «ціна – якість»; по-друге, у глобальній конкуренції втрата позицій за залучення виробництв та капіталів. Більші витрати на працю (соціальні платежі, додаткові виплати, заробітна плата) обумовлюють високу вартість європейських товарів.

Світовий та європейський досвід свідчить, що нові бізнес-моделі, які базуються на інноваціях, мають значний потенціал сприяння зміцненню конкурентоспроможності та сталому зростанню економіки ЄС. Економіка спільної участі є результатом зіткнення між технологічними проривами і нестачею ресурсів, а також швидкою урбанізацією та демографічними зрушеннями.

Європейська Комісія визначає економіку спільної участі як сукупність бізнес-моделей, де діють платформи спільної участі, що створюють відкритий

ринок для тимчасового використання товарів або послуг, які часто надаються приватними особами [36].

Визначальними факторами розвитку сучасної економіки спільної участі є технологічні, економічні та соціальні. Найважливішою рушійною силою економіки спільної участі є інтернет-технології, які забезпечують основу для розробки онлайн- платформ спільної участі та зв'язують їх з постачальниками послуг і покупцями. Інтернет-технології також частково визначають вид і спектр послуг, які можуть надаватися онлайн. Поява і стрімке поширення мобільної мережі Інтернет значно розширило сферу використання онлайн- платформ спільної участі, збільшило кількість їх користувачів, стимулювало появу нових послуг. Подальше підвищення технологічного рівня стимулюватиме появу і розвиток інших форм платформ спільної участі в майбутньому і суттєво розширить спектр послуг, які надаватимуться на їх основі.

З погляду економіки, інтернет-технології допомогли зменшити витрати виходу на ринок індивідуальних постачальників послуг і скоротити витрати і час (неявні витрати), пов'язані зі спільним використанням матеріальних активів. Наприклад, використання інтернет-технологій зробило можливим розвиток онлайн-майданчиків з оренди відносно недорогих товарів, таких як базова побутова техніка, на основі рівноправних відносин між фізичними особами («рівний - рівному»). Інтернет-технології також є основою для підвищення ефективності ринку, у тому числі ефективності розподілу ресурсів і зниження інформаційної асиметрії, що сприяє зростанню конкурентоспроможності та зниженню цін.

Економіка спільної участі включає в себе три категорії суб'єктів:

постачальників послуг, які спільно використовують активи, ресурси, час і навички (це можуть бути приватні особи, що пропонують послуги на нерегулярній основі, або постачальники послуг, які діють на професійній основі);

споживачів цих послуг;

посередників, які з'єднують за допомогою онлайн-платформ надавачів послуг з їх споживачами і полегшують операції між ними («платформи спільної участі») [36].

Найбільші платформи спільної участі в ЄС походять переважно із США (наприклад, «Airbnb» та «Uber») і базуються в цій країні. Крім того, за винятком «BlaBlaCar», платформи спільної участі, які базуються на території ЄС (наприклад, «Wimdu», «9flats», «Gloveler»), підпадають під категорію малих підприємств. Це свідчить про те, що вони стикаються з проблемами як на етапі започаткування бізнесу, так і на етапі його розвитку. За даними Європейської Комісії, на європейські платформи, у т.ч. ті, які є частиною економіки спільної участі, припадає лише 4 % загальної ринкової капіталізації найбільших світових платформ спільної участі.

Порівняно з американськими платформами, які оперують у США, європейські платформи, які оперують в ЄС, стикаються у своєму розвитку з рядом бар'єрів. Європейська Комісія об'єднала ці бар'єри в три групи:

регуляторне середовище в ЄС є більш фрагментованим, ніж у США, хоча відмінності в регуляторних підходах спостерігаються й між американськими містами;

середовище венчурного капіталу ЄС є менш сприятливим, ніж у США (у 2014 р. загальний обсяг інвестицій венчурного капіталу в ЄС становив 10,5 млрд. дол. США, а в Сполучених Штатах – 52 млрд., тобто відповідно 12% і 60% від обсягу світових венчурних інвестицій);

існуючі між державами-членами ЄС культурні (у т.ч. мовні) відмінності, які неминуче впливають на підприємства з різноманітним контентом, що діють в економіці спільної участі [37].

Інтерес споживачів до економіки спільної участі невпинно зростає, що підтверджується результатами консультацій з громадськістю та соціологічних опитувань. Так, опитування громадської думки, проведене «Eurobarometer» у березні 2018 р., показало, що 52% громадян ЄС знають про послуги, які пропонуються економікою спільної участі, а 17% респондентів скористались

цими послугами принаймні один раз. Серед респондентів, які відвідали платформи спільної участі, майже одна третина надали послуги на них щонайменше один раз (32%), це свідчить про те, що значна частина користувачів платформ може діяти як постачальники послуг. Близько одного з десяти опитаних пропонували свої послуги за допомогою платформ спільної участі лише один раз (9%), два респонденти з десяти роблять це час від часу (18%), а 5% - є постачальниками послуг на регулярній основі [38].

Дещо більше ніж чотири з десяти респондентів, які знають про платформи спільної участі (41%), вважають, що однією з основних переваг цих платформ, порівняно з традиційною торгівлею товарами і послугами, є зручність організації доступу до послуг. До основних переваг платформ спільної участі респонденти також відносять: надання дешевших або безкоштовних послуг (33%); можливість обміну товарами або послугами, замість того, щоб платити за них гроші (25%); наявність нових або різноманітних послуг (24%). Близько чотирьох з десяти респондентів, які чули про платформи спільної участі або відвідували їх, вважають, що одним із головних недоліків цього типу платформ є те, що споживачі не знають, хто відповідає за вирішення проблем з наданням послуги в разі їх виникнення (41%). Більше ніж чверть опитаних (28%) заявили, що взагалі не довіряють операціям, які здійснюються за допомогою мережі Інтернет, 27% - не довіряють продавцям або постачальникам [36].

Проаналізувавши досвід держав-членів щодо розвитку економіки спільної участі, Європейська Комісія виділила ряд передових практик, а саме:

- встановлення граничних значень для розрізнення окремих громадян, які надають послуги на нерегулярній основі, та професійних провайдерів послуг;

- співпраця з платформами економіки спільної участі з питань ведення обліку економічної активності з метою полегшення і поліпшення збору податків з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних;

- надання рекомендацій новим бізнес-моделям щодо застосування правил у сфері зайнятості та вимог стосовно доступу на ринок;

відсутність вимоги попереднього отримання дозволів для короткострокової оренди первинного житла;

перегляд кількісних обмежень у секторі транспорту та полегшення доступу до ринків усіх операторів [39].

З огляду на динамічну і мінливу природу економіки спільної участі, Європейська Комісія має намір створити механізм моніторингу, який охоплюватиме як регуляторне середовище, що розвивається, так і економічну та ділову активність. Моніторинг буде націлений на відстеження динаміки цін і якості послуг, а також виявлення можливих перешкод і проблем, зокрема спричинених існуючими розбіжностями в національних правилах або регуляторними прогалинами. Засоби моніторингу включатимуть:

періодичні огляди використання споживачами і бізнесом економіки спільної участі;

постійне відображення та систематизацію змін у регуляторній політиці держав-членів;

діалог із зацікавленими сторонами в рамках Форуму єдиного внутрішнього ринку (серії зустрічей учасників ринку впродовж року з метою оцінювання стану ринку та відповідної політики, моніторингу імплементації «Акта щодо єдиного внутрішнього ринку» та його впливу на низовий рівень), зокрема двічі на рік на форумах для оцінки розвитку економіки спільної участі на місцях і виявлення передової практики;

включення результатів моніторингу економіки спільної участі в «Щорічну оцінку єдиного внутрішнього ринку» [37].

Моніторинг сприятиме поточній роботі Комісії на єдиному внутрішньому ринку стосовно сприяння інноваційній діяльності та підприємництву. З огляду на динамічний характер бізнес-моделей економіки спільної участі й швидкий розвиток орієнтованих на дані цифрових технологій, потребуватимуть вирішення питання політики, які можуть виникнути з поточних або нових технологій збору даних і наукових досліджень. З метою полегшення доступу до даних і статистичної інформації відповідно до закону про захист персональних

даних платформи спільної участі мають тісно співпрацювати з органами влади, у тому числі з Європейською Комісією.

Таким чином, модель державного регулювання економічної політики можна визначити як систему елементів, що відображає певні сторони форм і методів державного впливу на розвиток економічного процесу та зв'язки між ними, яка утворилася в рамках національної моделі економічного розвитку з метою його приведення у відповідність із поставленими цілями і завданнями стратегічного розвитку національної економіки [36].

Практика державного регулювання економікою в різних країнах світу є надзвичайно багатогранною. У більшості країн з розвинутою ринковою економікою сформувався багатoelementний механізм регулювання економіки: з одного боку – це механізм ринкового саморегулювання, з іншого – механізми громадського регулювання (контроль та інспектування цін, діяльність товариств споживачів, профспілковий рух); механізми інституціонального регулювання з боку інститутів ринкової інфраструктури (регулювання з боку страхових компаній, бірж, комерційних банків); механізми непрямого та прямого державного втручання.

Підхід до державного регулювання економічної політики як до певної системи дозволяє окреслити ті аспекти взаємодії державного і економічного секторів, які забезпечують її найвищу дієвість.

2.2 Тенденції розвитку економічної політики України

Економічна політика є частиною державної політики України, яка спрямована на забезпечення загального економічного зростання країни, високий рівень конкурентоспроможності та досягнення сталого розвитку.

Сучасна економічна ситуація в Україні визначає економічне зростання головним пріоритетом розвитку країни. Розширення євроінтеграційних зв'язків України, посилення залежності національної економіки від процесів

глобалізації та, як наслідок, підвищення міжнародної конкуренції актуалізує проблему розвитку національної конкурентоспроможності.

Визначення національної парадигми стратегії сталого розвитку України відбувається під впливом сучасних світових тенденцій щодо вирішення проблеми не тільки збалансованого розвитку соціально-економічних відносин, але й гармонійного розвитку людства загалом. У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку затверджено нові орієнтири розвитку, які відображені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку [23].

Будуючи державу та впроваджуючи нові інструменти ринкового регулювання соціально-економічних процесів, Україна потребувала чітко визначених індикаторів оцінки для досягнення цілей розвитку, які представлено в табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Індикатори оцінки сталого економічного розвитку в Україні [26]

Завдання сталого економічного розвитку	Індикатори
1	2
1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу	Чистий притік прямих іноземних інвестицій (за даними платіжного балансу), млрд. дол. США Індекс фізичного обсягу ВВП (середньорічний), % Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП, % Енергоємність ВВП Матеріалоємність ВВП Частка експорту товарів з використанням у виробництві технологій високого та середньовисокого рівня в загальному обсязі експорту товарів, % Місце України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом
2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв	Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП, % Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
3. Підвищити рівень зайнятості населення	Частка населення, задоволеного доступністю та якістю послуг шкільної освіти, % Місце України у рейтингу Global Competitiveness Report за напрямом «вища освіта»

Продовження табл.2.4

1	2
	Кількість університетських міст, одиниць
4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок	Частка домогосподарств, які потерпають через відсутність коштів для отримання членом родини будь-якої професійної освіти, % Рівень участі дорослих та молоді у формальних та неформальних видах навчання та професійної підготовки за останні 4 тижні, % населення віком 15–70 років
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Кількість зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва, млн. осіб Частка доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів середнього та малого підприємництва, у % до загальної суми доданої вартості за витратами виробництва Частка малих та середніх підприємств, що мають зобов'язання за кредитом або кредитною лінією, в їх загальній кількості, % Місце України у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business

Після глибокої кризи 2014-2015 років в умовах анексії Автономної Республіки Крим, збройної агресії Російської Федерації проти України, що супроводжувалось втратою виробничих об'єктів, руйнуванням інфраструктури, погіршенням матеріального становища громадян, економічне становище України упродовж 2016-2018 років можна охарактеризувати як етап подолання кризи, відновлення економіки та перехід до сталої тенденції економічного зростання на фоні здійснення назрілих реформ, кардинальних перетворень в системі економічних зв'язків на всіх рівнях.

У 2016-2018 роках економіка України, не дивлячись на нові виклики, які постали перед країною (впровадження торговельних обмежень з боку Російської Федерації, обмеження міжнародних транзитних перевезень вантажів територією Російської Федерації, припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення залізничними і автомобільними шляхами у межах Донецької та Луганської областей у 2017 році та ін.), подолала прояви кризи та перейшла до фази економічного відновлення із закріпленням позитивних тенденцій (ДОДАТОК А). Але динаміка ВВП була стриманою і становила за підсумком 2016 року 2,4%, у 2017 році – 2,5%, у 2018 році – 3,4% (рис.2.2.).

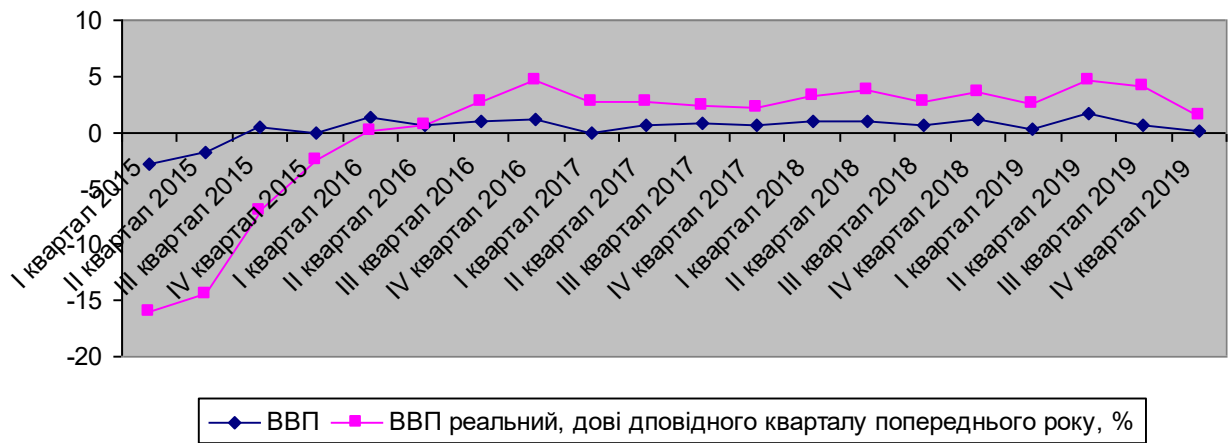

Рисунок 2.2 – Динаміка ВВП України в 2015-2019 рр., % [40]

У 2019 році зростання ВВП становило 3,2% проти 3,4% у 2018 році. Підтримкою зростання виступало розширення внутрішнього попиту (споживчого і інвестиційного), що поєдналося зі зростанням зовнішнього попиту. Така динаміка ВВП у 2019 році дещо нижча ніж у останньому прогнозі, розробленому Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у жовтні 2019 року (в рамках уточнення прогнозу на 2020–2022 роки, в якому у якості бази розрахунку було враховане реальне зростання ВВП у 2019 році на рівні 3,5%) [41].

Результатами 2019 року свідчать, що на достатньо високому рівні зберігалась економічна активність – темпи зростання ВВП становлять 3,3%, що майже ідентично з показником 2018 року (рис.2.3.).

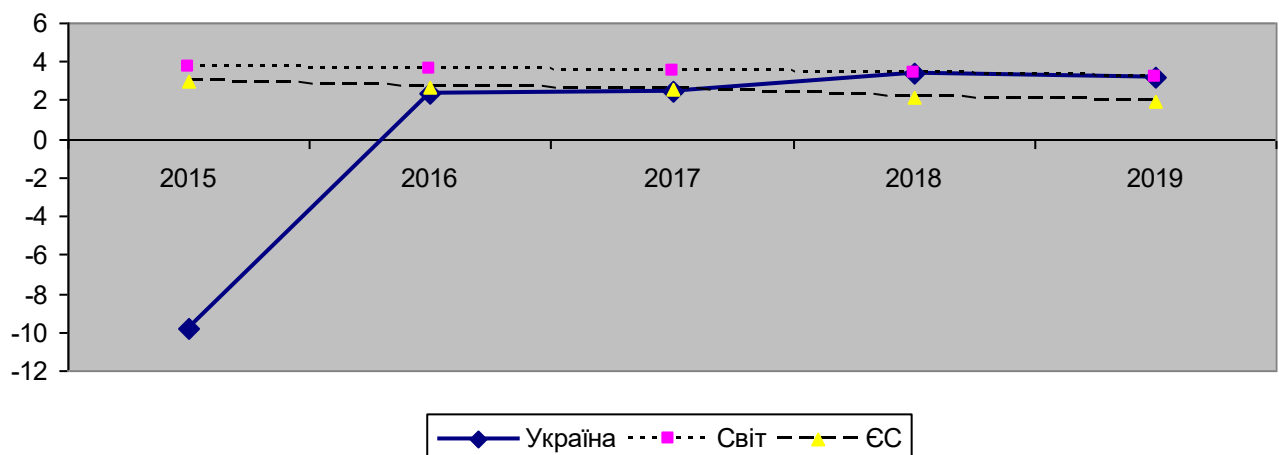

Рисунок 2.3 – Порівняння динаміки вітчизняної на світової динаміки ВВП, % [40]

Зміни ВВП в Україні та країнах ЄС представлені в ДОДАТКУ Б. Ключовими факторами, що впливали на динаміку ВВП були висока інвестиційна активність, зростання купівельної спроможності та покращення споживчих настроїв, висока конкуренція на внутрішньому ринку з боку іноземних аналогів, сповільнення економічної активності у світі, зміцнення гривні.

Зростання ВВП і доходів населення на фоні істотного зниження темпів інфляції, підкріплене додатнім (вже п'ятий рік поспіль) сальдо платіжного балансу та активними інвестиційними процесами є надійним підґрунтям подальшої розбудови ефективного ринкового середовища та покращання добробуту населення України.

У 2018 році на фоні поступового оздоровлення економіки в частині оптимізації ринкової системи економічних зв'язків в умовах її цілеспрямованого реформування вдалося послабити дію практично всіх інфляційних чинників. У 2018 році динаміка цін на споживчому ринку у розрахунку до грудня попереднього року вперше після 2013 року залишилась в межах однозначних чисел, уповільнившись до 9,8%. У 2020 році майже за всіма товарами й послугами спостерігалось сезонне сповільнення зростання цін або їхнє зниження (рис.2.4.) [42].

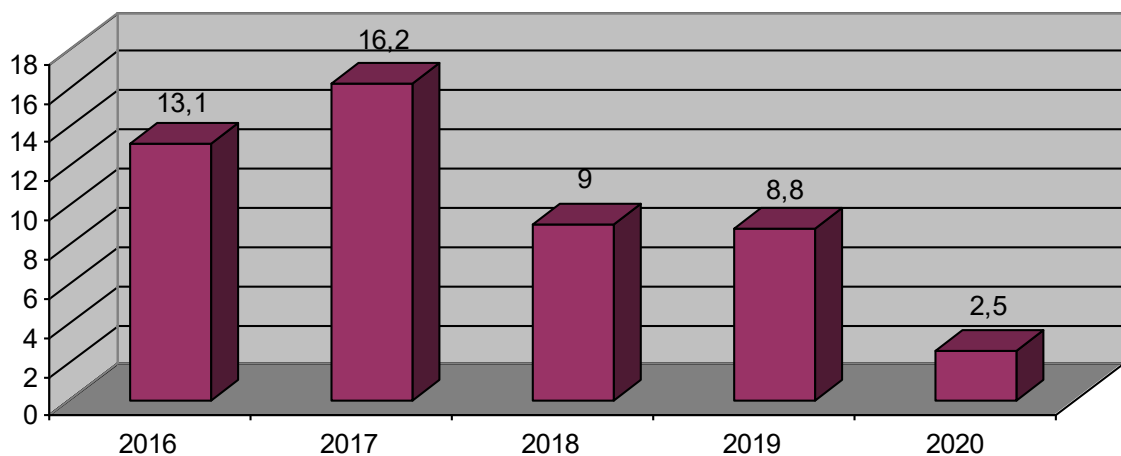

Рисунок 2.4 – Річні зміни цін на споживчому ринку в 2016-2020 рр., %

[42]

Відносно слабкий попит в економіці в умовах триваючого, хоча й пом'якшеного карантину, в цілому стримував зростання цін. Водночас, послаблення гривні зумовило певне зростання цін на деякі товари середньо- та довгострокового користування.

У серпні 2020 року ціни в промисловості суттєво прискорили зростання до 2,3% з 0,4% у липні (у річному розрахунку ціни залишалися нижчими за минулорічні на 4,7%). Прискорення динаміки, було реакцією внутрішнього ринку на постійне зростання цін на світовому ринку на фоні збільшення попиту на ньому. Так, вищими темпами зростали ціни на промислову продукцію, що реалізується за межами України (на 3,5%), ніж у її межах (на 2%) [42]. Основні зміни відбулись в добувній промисловості (рис.2.5.).

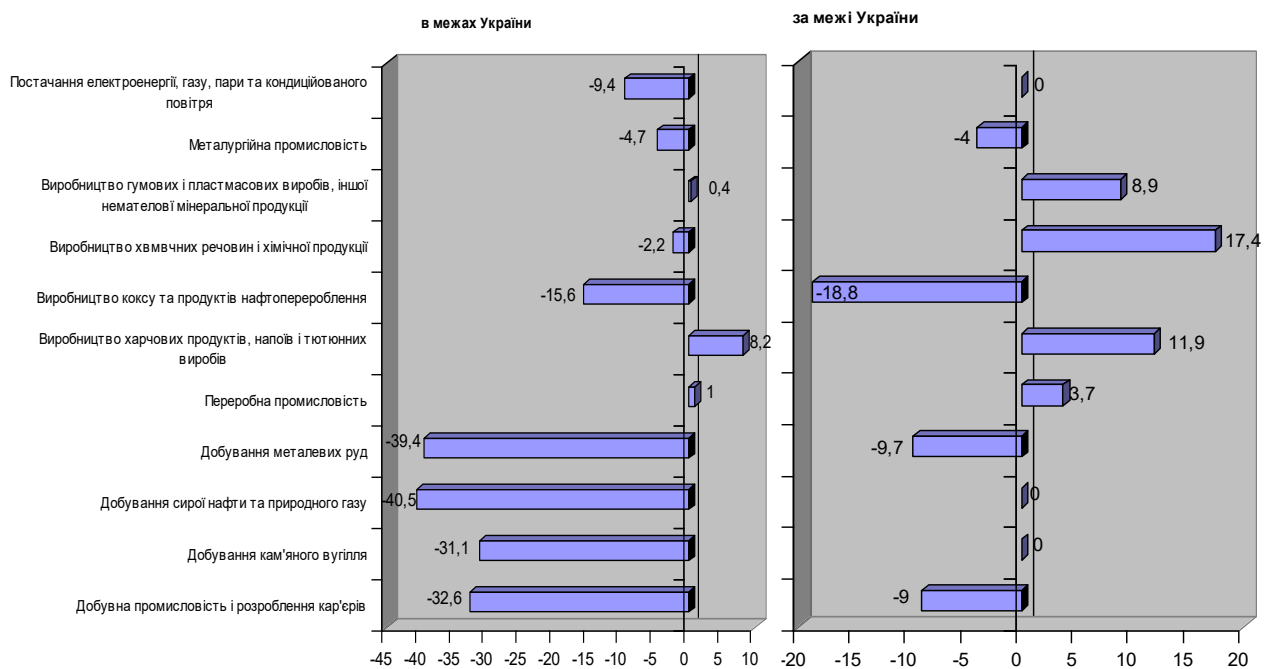

Рисунок 2.5 – Зміни цін за окремими галузями в 2019 році, % у річному розрахунку [42]

Темпи приросту цін у промисловості за основними галузями має негативну тенденцію -4,7%. Зміни торкнулись добувної промисловості, ціни з початку року якої зменшились на 25,9% (табл.2.5).

Таблиця 2.5 – Темпи приросту/ зниження цін у промисловості та внески до зміни цін за основними галузями [42]

Галузь економіки	Серпень 2020 (липень 2020)		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Промисловість, в цілому	2,3 (0,4)	--	4,7 (-7,5)
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	10,1 (0,0)	1,2 (0,0)	-25,9 (-34,0)
Добування кам'яного вугілля	-0,3 (-0,9)	-0,01 (-0,02)	-31,1 (-27,1)
Добування сирої нафти та природного газу	28,9 (-5,4)	1,1 (-0,2)	-40,5 (-59,3)
Добування металевих руд	2,2 (5,1)	0,1 (0,2)	-22,4 (-21,8)
Переробна промисловість	1,9 (1,3)	1,2 (0,8)	1,7 (-0,5)
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	1,8 (0,9)	0,4 (0,2)	9,2 (7,3)
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-1,6 (5,1)	-0,1 (0,2)	-15,7 (-14,9)
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	0,3 (6,1)	0,01 (0,15)	4,9 (3,7)
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,6 (0,1)	0,04 (0,01)	1,3 (0,6)
Металургійна промисловість	5,1 (1,5)	0,7 (0,2)	-4,4 (-9,9)
Машинобудування	0,6 (-0,2)	0,04 (-0,01)	-1,8 (-2,1)
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-0,4 (-1,6)	-0,1 (-0,4)	-9,4 (-9,8)

В 2019 році продовжилося суттєве зниження інфляційного тиску, що випереджало прогнозні показники та стало результатом монетарної політики Національного банку України, спрямованої на досягнення цінової стабільності в поєднанні з виваженою фіскальною політикою, тривалого зміцнення гривні, що поєдналося зі зниженням світових цін на енергоносії.

У 2020 році однією зі знакових характеристик розвитку країни є суттєво нижча, ніж в останні роки динаміка інфляції, яка з початку року становить 1,2%. У річному розрахунку інфляція становить 2,5% і також залишається вдвічі нижчою за цільовий рівень у 5% (± 1 в.п.) [40].

Зростання цін із початку року становило 1,2% та було рекордно низьким для реалій останніх років. Ціни в промисловості прискорили висхідний тренд – у серпні 2020 року зросли на 4,7% в порівнянні з показником минулого року. Прискорення динаміки пов'язано зі зростаючим ціновим трендом на більшість товарів на світовому ринку. Ціни в будівництві також прискорили зростання в

липні до 2,2% у річному розрахунку, що в основному зумовлено подорожчанням вартості будівництва комплексних промислових споруд.

На даний час, незважаючи на певне пом'якшення, з точки зору попередження інфляційних ризиків, політики Національного банку, цінова динаміка знаходиться в прогнозованому тренді (5,9% на кінець року) і відповідає загальній тенденції позитивного розвитку економіки [41].

Слід зазначити, що у формуванні зростання з боку виробництва відбулося зміщення основних драйверів розвитку. До ключових факторів розвитку інших сфер послуг можна віднести:

зростання попиту на послуги державної оборони та управління, технічної, наукової, професійної діяльності, охорони здоров'я, інвестиційного попиту;

на тлі суттєвого зниження інфляції зростання прибутковості банківської сфери в умовах збереження високих відсоткових ставок (чисті комісійні та процентні доходи банків);

у сфері охорони здоров'я з боку комерційних закладів збільшення пропозиції послуг;

управління нерухомістю (збільшення пропозиції новозбудованого житла на ринку);

активний розвиток на зовнішніх ринках інформаційного сектору за рахунок конкурентних переваг.

За підсумками 2019 року протягом трьох попередніх років після поступового відновлення індекс промислової продукції зменшився на 1,8% (рис.2.6.), зокрема, у переробній промисловості – на 2%, постачанні пари, газу, електроенергії – на 4,1%. Обсяг виробництва у добувній промисловості не змінився – 0% [43].

У переробній промисловості спостерігалися позитивні результати в таких виробництвах як виробництво оптичної та електронної продукції, комп'ютерів (на 4,3%), фармацевтика (зростання на 5,1%), устаткування та машин (на 1,4%), хімія (на 3,3%), меблів, іншої продукції, монтажу та ремонту (на 0,2%), тютюнових виробів та напоїв, харчових продуктів (на 0,2%). Зазначені

виробництва не компенсували в інших видах промислової діяльності зменшення виробництва, але мали змогу ефективно конкурувати на внутрішньому ринку [43].

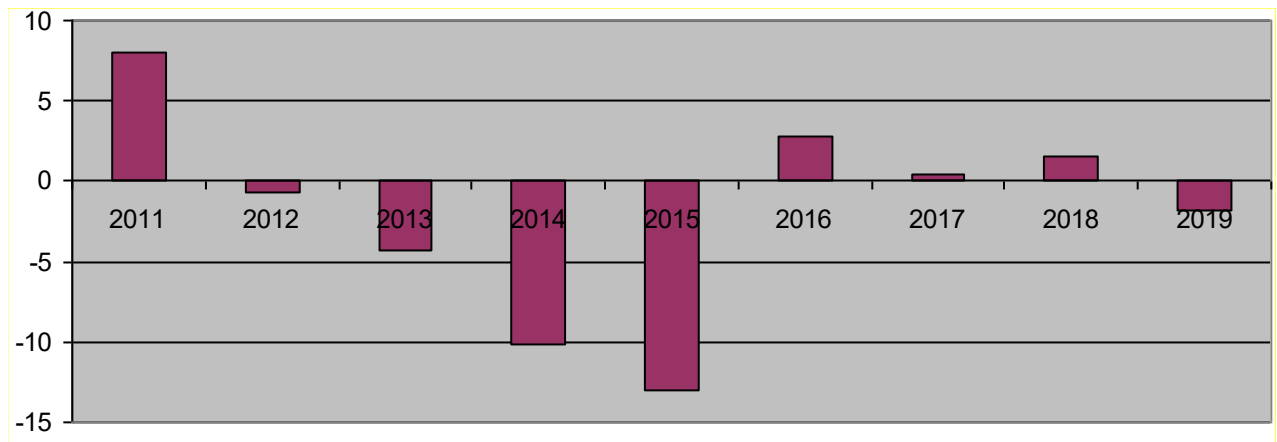

Рисунок 2.6 – Індеси промислової продукції, % [43]

У розробленні кар'єрів та добувній промисловості обсяги виробництва за підсумком 2019 року залишилися на рівні 2018 року – 0%. Негативна динаміка виробництва у добувній промисловості спостерігалася з вересня місяця. Ключовими факторами, що впливали на динаміку добувної промисловості були зменшення споживання вугілля з боку енергетики, логістичні проблеми залізничного транспорту, виснаження у видобутку природного газу наявної ресурсної бази.

Результати 2019 року дозволяють визначити наступні тенденції виробництва:

у металургії – зменшення на 3,1%. З червня місяця випуск металургії падав з максимумом у листопаді – на 14,2%. У грудні 2019 року скорочення обсягів металургійного виробництва вже становило 10%;

у машинобудуванні – зменшення на 5,6%. Скорочення виробництва спостерігалось майже весь 2019 рік. У грудні 2019 року виробництво зменшилося на 14,5%;

тютюнових виробів та напоїв, харчових продуктів – зростання на 0,2%. Обсяги виробництва в останні місяці року скорочувалися (у грудні – на 2,4%). До факторів впливу можна віднести низький врожай окремих

сільськогосподарських культур, висока конкуренція на внутрішньому ринку з боку іноземних аналогів, тимчасова зупинка роботи підприємств тютюнової галузі;

у постачанні пари, газу, електроенергії – скоротилося на 4,1% впродовж всього 2019 року. Падіння виробництва у грудні 2019 року становило 15,7%. Ключовими факторами впливу були теплі погодні умови, зупинка та модернізація електростанцій, зменшення обсягів розподілення природного газу місцевими трубопроводами, падіння виробництва у галузях-основних споживачах електроенергії [40].

Незважаючи на падіння обсягів промислового виробництва, економіка зростала завдяки позитивному внеску будівництва, сільського господарства та таких сфер послуг, як державне управління, фінансова та страхова діяльність, охорона здоров'я, інформація та телекомунікація, професійна, наукова та технічна діяльність.

Як і упродовж попередніх років, одними з основних драйверів залишаються сільськогосподарське виробництво – зростання за 2019 рік на 1,1% (8,1% в 2018 році) – з огляду на вищі за 2018 рік обсяги врожаю зернових та олійних культур, а також сфера внутрішньої торгівлі, зокрема її роздрібний сегмент в умовах стійкого зростання платоспроможності населення. Обороти роздрібною торгівлі за 2019 рік зріс на 10,5% (6,2% у 2018 році).

У 2019р., за попередніми даними, індекс сільськогосподарської продукції зріс на 1,1%: зростанням виробництва у тваринництві – на 0,5%, у рослинництві – на 1,3%. В 2019 році було зібрано рекордні обсяги врожаю соняшнику (понад 15 млн. т.) та зернових культур (понад 75 млн. т. – максимальний збір за роки незалежності). На основі покращення епідеміологічної ситуації у свинарстві, стабільного внутрішнього та зовнішнього попиту на продукцію птахівництва формувався розвиток тваринництва [43].

У рослинництві за останні 5 років отримання значних обсягів врожаїв окремих сільськогосподарських культур було зафіксовано декілька разів.

Причиною цього є орієнтованість на зовнішній ринок (соняшник, зернові) та висока рентабельність їх вирощування (рис.2.7.).

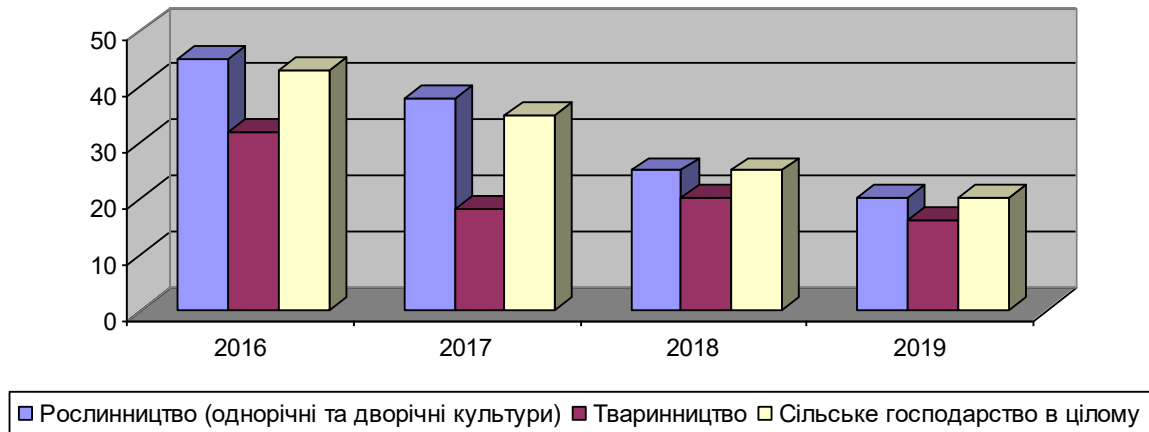

Рисунок 2.7–Рентабельність операційної діяльності сільськогосподарського виробництва [43]

Основний внесок у позитивні результати мало зростанням обсягів виробництва продукції птахівництва (м'ясо птиці та яйця) та свинарства (зростання обсягів вирощування свиней). Водночас, стримували розвиток високі фінансово-трудові витрати та конкуренція з боку імпортової молочної продукції.

Будівельна галузь перейняла на себе лідируючу роль у формуванні економічної динаміки. Зростання за 2019 рік становило 20% (8,5% у 2018 році), яке підтримувалося відновленням транспортної інфраструктури та модернізацією виробничих об'єктів.

Сфера будівництва була лідером за темпами зростання четвертий рік підряд. Причиною цього є збільшення будівництва нежитлових будівель та інженерних споруд, збільшення вкладання власних коштів підприємств у модернізацію, активна державна політика щодо покращення транспортної інфраструктури (автомобільних доріг), яка реалізовувалась з використанням коштів міжнародних донорів, коштів місцевого та державного бюджетів.

Суттєво прискорила динаміка показників оплати праці, а також пенсійного забезпечення. Якщо у 2015 році спостерігалось суттєве падіння реальної заробітної плати (на 20,2%), то у 2016 році реальна заробітна плата

збільшилась на 9% (в умовах зниження податкового навантаження на оплату праці), а у 2017 році – вже на 19,1% (в умовах значного підвищення мінімальної заробітної плати), у 2018 році – зростання на 12,5% [40].

За підсумками 2019 року зростання внутрішньої торгівлі забезпечувалося незначним зростанням у оптовій торгівлі, інтенсивним розвитком роздрібного сегменту ринку, на тлі низької цінової динаміки на внутрішньому споживчому ринку збільшенням купівельної спроможності населення, зміцненням гривні.

Завдяки стабільному зростанню пасажиро- та вантажообороту забезпечено позитивну динаміку транспортної сфери протягом 2019 року. Діяльність вантажного транспорту підтримувалася завдяки попиту з боку будівельних підприємств та агровиробників (будівництво та ремонт інфраструктурних об'єктів). Через активний розвитку авіаційного транспорту (активне функціонування авіа- лоукосткомпаній, лібералізація ринку авіаперевезень) забезпечено зростання у пасажирському транспорті. Основними проблемами транспортних послуг у промисловості були логістичні проблем у залізничному транспорті (значний знос рухомого складу, періодичні затримки рухомого складу АТ «Укрзалізниця» у морських портах) [43].

В цілому протягом 2016-2018 років, незважаючи на триваючий негативний тиск з боку Російської Федерації в торговельній сфері, також відбувались позитивні зміни в динаміці експорту на тлі розширення інтеграційних процесів з європейським співтовариством, переорієнтації на нові зовнішні ринки та в умовах покращення зовнішньоекономічної кон'юнктури на основні товари вітчизняного експорту.

Після зменшення обсягів експорту товарів та послуг на 26,9% у 2015 році та на 3,9% у 2016 році у 2017-2018 роках спостерігалось їх зростання – на 17,1% та 9,8% відповідно. При цьому у 2018 році зростання було викликано виключно позитивною динамікою цін на зовнішніх ринках, в той час як фізичні обсяги дещо знизились [40].

За новою методологією Global Competitiveness Report Україна зайняла 85 місце з 140 країн. Формально місце України покращився на 2 позиції.

Компонентами, які тягнуть Україну вниз, опинилися «Макроекономічна стабільність» (131 місце), «Фінансова система» (117 місце) і «Інститути» (110 місце). Серед індикаторів, які забезпечили Україні низькі бали: вплив організованої злочинності на вартість ведення бізнесу; рівень інфляції (середній показник за 2016-2017 рр.); динаміка боргу з урахуванням кредитного рейтингу; рівень тероризму; незалежність судової системи; захист прав власності; якість доріг; вплив податків і субсидій і конкуренцію; гнучкість встановлення заробітної плати; фінансування малого та середнього бізнесу; надійність банків; частка проблемних кредитів; темп зростання інноваційних компаній [31].

В рейтингу GSCI Україна займає 74 сходинку у міжнародному рейтингу (44,7) – такий рівень у рейтингу притаманний країнам, що розвиваються. Низькими показниками є рейтинг інтенсивності використання ресурсів та рейтинг можливості ефективного управління на рівні країни [33].

Міжнародні рейтинги сталого розвитку доводять, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні на сучасному економічному розвитку країни мізерні. Вітчизняні корпорації, реагуючи на нові виклики сталого розвитку країни, вимушені враховувати в своїй діяльності, окрім економічного аспекту, вимоги соціального та екологічного характеру з боку зацікавлених сторін.

Одним з важливих факторів забезпечення сталого розвитку країни є ефективне використання та залучення інвестиційних ресурсів. Причиною цього є те, що інвестиції створюють багато можливостей для досягнення соціального ефекту, реалізації поставлених цілей в усіх сферах господарської діяльності.

Однією з основних ознак закріплення позитивних тенденцій можна вважати продовження у 2019 році, четвертий рік поспіль, високої позитивної динаміки інвестиційної складової економічного розвитку. Так, зростання капітальних інвестицій у 2019 році становило 15,5% та відбувалося завдяки високій активності вітчизняних інвесторів – бізнесу і державного сектору в

умовах збереження макроекономічної стабільності, продовження процесів реформування економіки та зменшення інвестиційних ризиків (рис.2.8.).

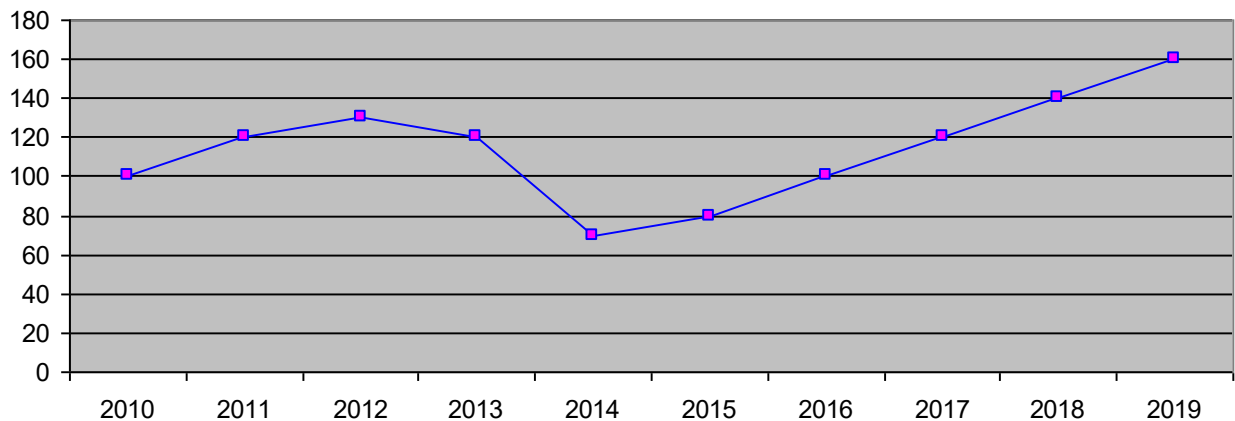

Рисунок 2.8 – Капітальні інвестиції, % до 2010 року [44]

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій у 2019 році оцінено в 2,5 млрд. дол. США. Це значно менше ніж у поставлених цілях на 2019 рік, але на 144 млн. дол. США більше ніж у 2018 році. Висока інвестиційна та споживча активність знайшли своє віддзеркалення в окремих показниках розвитку реального сектору економіки. Зростання обсягів виробництва відбулося майже за всіма видами економічної діяльності, окрім промисловості, яка падала у річному вимірі 7 місяців поспіль [44].

Близько третини капітальних інвестицій спрямовувалося в машини, обладнання та інвентар, які є необхідною складовою модернізації та технологічного оновлення виробничих потужностей підприємств, що мало місце у більшості галузях промисловості. Це, в умовах поширення процесів модернізації підприємств, активізації державної інвестиційної політики, збільшення обсягів інвестування інфраструктурних проектів, поширення кооперації між виробниками позначилося на формуванні значної питомої ваги освоєння капітальних інвестицій підприємствами промисловості та транспорту й зв'язку.

Основними джерелами зростання інвестицій виступають ресурси сектору нефінансових корпорацій та бюджету (державного та місцевих), драйверами – переважно суб'єкти промислового виробництва, постачання електроенергії,

газу, пари та кондиційованого повітря, державного управління й оборони. Загалом реальне зростання основної складової інвестиційного попиту – валового нагромадження основного капіталу (ВНОК), за розрахунками Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на базі квартальної звітності Державного комітету статистики, за підсумком 9 місяців 2019 року становило 12,8%, а його частка у загальному обсязі ВВП збільшилася до 16,1% порівняно з 15,8% у відповідному періоді 2018 року [44].

Відтак реальне зростання ВНОК перевищує у 1,9 рази відповідний цільовий показник 2019 року (6,7%). Водночас, мала місце позитивна динаміка питомої ваги ВНОК у ВВП, незважаючи що вона була все ще меншою за цільовий показник (17,1%) в умовах посилення ролі споживчої складової у формуванні ВВП (рис.2.9.) [44].

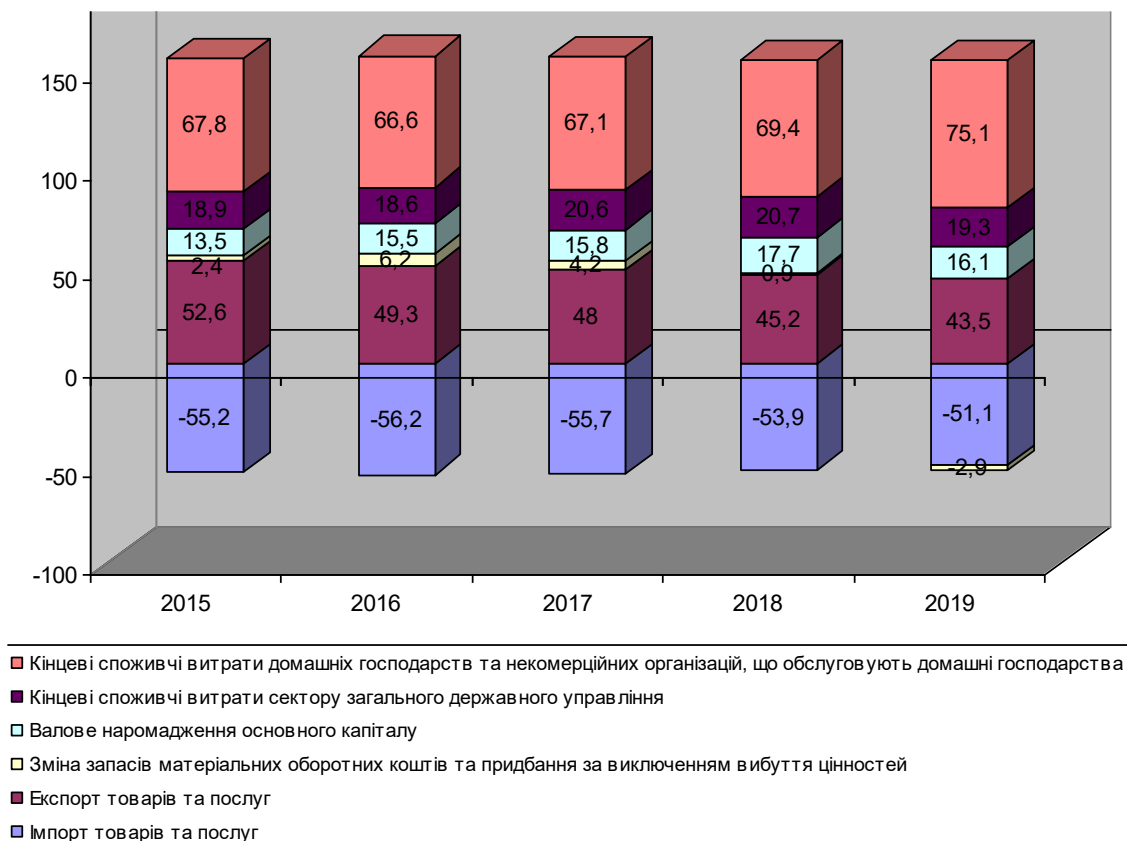

Рисунок 2.9 – Структура ВВП за категоріями кінцевого використання, % до ВВП [44]

2019 рік став четвертим роком поспіль зростання освоєних капітальних інвестицій (рис.). За рік зростання становило 15,5% (на 16,4% – у 2018 році та

на 22,1 – у 2017 році) [45]. Капітальні інвестиції в промисловості зросли на рекордні за останні роки 35%. Значна частина підприємств як добувної, так і переробної промисловості наразі знаходиться у процесі модернізації.

За підсумком 2019 року освоєні капітальні інвестиції зросли на 65% порівняно з рівнем 2010 року та на 94% порівняно з рівнем 2015 року, що свідчить про подолання втраченого потенціалу у кризовий період.

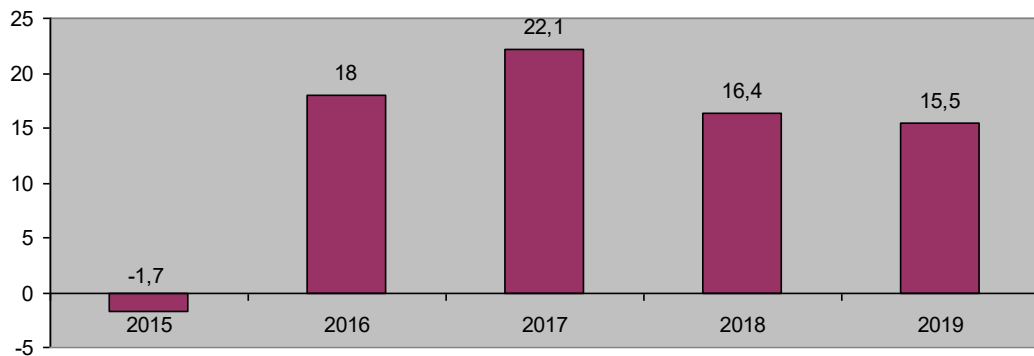

Рисунок 2.10 – Освоєння капітальних інвестицій, % [45]

Зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій спостерігалось у більшості регіонах України. Лідерами за темпами зростання освоєння капітальних інвестицій є Волинська (74,2%), Херсонська (66,1%), Миколаївська (40,1%), Київська (33,4%), Дніпропетровська (23,6%) області та м. Київ (9%). Скорочення мало місце лише в чотирьох регіонах та було переважно незначним (Одеська, Вінницька, Хмельницька, Рівненська області).

Джерелами фінансування капітальних інвестицій в основному залишалися власні кошти підприємств та бюджетні ресурси. Інвестиційні кошти були спрямовані на будівництво інженерних споруд (транспортна інфраструктура), нежитлові будівлі та модернізацію обладнання й інвентар. Зменшилось порівняно з 2018 роком фінансування коштів у транспортні засоби та нематеріальні активи. Власні кошти підприємств залишалися основним джерелом капітальних інвестицій (рис.2.11.).

Ключовими факторами, що впливали на динаміку капітальних інвестицій є макроекономічна стабільність та, як наслідок, зниження інвестиційних ризиків; підвищення інвестиційної привабливості України; позитивні фінансові

результати підприємств у попередніх періодах; збільшення капітальних видатків у бюджеті; повільне відновлення кредитування внутрішньою банківською системою; низька активність на ринку житлового будівництва ; недостатня активність іноземних інвесторів.

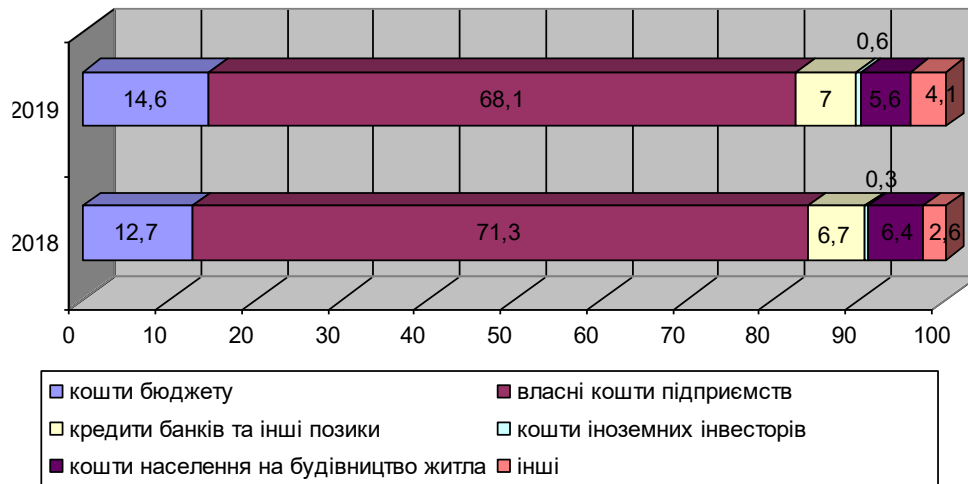

Рисунок 2.11 – Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, % [45]

Інвестиційна діяльність є забезпечує стабільне економічне зростання країни, дозволяє ефективно залучити у процеси соціально-економічного розвитку іноземні інвестиції, максимально використовувати наявний національний ресурсний потенціал для забезпечення короткострокових та довгострокових завдань та цілей соціально-економічного розвитку, - отже, є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави [28].

Отже, в цілому підсумки розвитку економіки України у 2019 році свідчать про формування основи для подальшого якісного економічного зростання в умовах продовження реалізації задекларованих урядових реформ, які б дозволили якнайшвидше усунути головні перешкоди для ринкового функціонування економіки на суто правових конкурентних засадах, та створити надійні гарантії для захищеного від корупції та криміналу руху коштів.

Проведений порівняльний економічної політики України свідчить про недостатню реалізацію держави у конкурентному середовищі та проблеми сталого розвитку через наявні економічні проблеми: нераціональне використання ресурсів, залежність від імпортованих енергоресурсів, орієнтація

на експорт сировини та імпорт високотехнологічних товарів. Також проблемними сферами можна назвати політичну та соціальну нестабільність, екологічні проблеми, відсутність чіткої стратегії розвитку країни, наявність високого рівня корумпованості, низький рівень якості життя в цілому [46].

Низький рівень конкурентоспроможності України в сучасних умовах глобалізації пов'язаний переважно з відсутністю дієвого механізму державного управління економікою і, як наслідок, втратою виробничим сектором частини свого конкурентного потенціалу [46].

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним є питання удосконалення організаційної та правової бази для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, формування основи збереження та підвищення дієздатності механізмів. Досягнення економічної ефективності потребує глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1 Шляхи розв'язання проблем економічного розвитку України

В умовах безупинного загострення міжнародної конкуренції держава повинна створювати умови для підвищення ефективності та конкурентоспроможності української економіки. Це досягається передусім проведенням збалансованої макроекономічної політики.

До основних стратегічних засад формування національної моделі сталого розвитку відносять: забезпечення стабільності політичного ладу, зовнішньої та внутрішньої безпеки; формування міжгалузевої структури виробництва, що повинна відповідати світовим стандартам і потребам економіки держави, підвищення соціально-екологічної орієнтації галузей; технічне переоснащення виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсозаощадливих, безвідхідних технологій, широке застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язанні проблеми утилізації відходів у процесі господарської діяльності; регульоване збільшення обсягу виробництва; формування раціональної структури виробництва, розподілі і використанні енергії, підвищення технічного рівня та екологічної безпеки.

Для вирішення цього складного й актуального завдання необхідна реалізація ефективного механізму державного регулювання економіки, який можна представити як складну систему соціально-економічних відносин між об'єктами, суб'єктами регулювання та державою, в структуру якої входять елементи, які забезпечують реалізацію та ефективну організацію регулюючої функції держави (рис.3.1). Однією з функцій державного управління є державне регулювання економіки, тому наведений механізм є похідним від механізму державного управління [1, 11].

Рисунок 3.1 – Механізм державного управління економіки та вибір економічної політики

Згідно рис. 3.1. паралельний аналіз обраних методів державного регулювання економіки, ефективності їх застосування відповідно до функцій є основою для визначення напрямку економічної політики. Держава спочатку формує економічну політику, другим кроком – реалізація найважливіших функцій. Сучасні умови розвитку обумовлюють необхідність з боку держав застосовувати ефективні методи регулювання з огляду на потреби та вимоги суспільства, з урахуванням мінливої економічної політики, оперативно реагувати на зміни в економіці [9].

Отже, механізм державного регулювання економіки розглядають як систему. Цілі, суб'єкти, об'єкти, функції, методи, принципи, форми, завдання державного регулювання економіки є складовими механізмом державного регулювання економіки та обумовлюють економічну політику країни у своєму взаємозв'язку та взаємодії. Реалізація ефективної економічної політики країни сприятиме виконанню регулюючої функції держави, досягненню стратегічної мети у сфері державного управління.

Запропонований механізм розкриває сутність державного регулювання економіки – забезпечення відносин між об'єктами та суб'єктами державного регулювання, які з асиметричним впливом її елементів утворюють цілісну систему. Формування складових економічної політики як інструмента реалізації державної регулюючої функції у механізмі державного управління економікою є результатом реалізації механізму державного регулювання економіки.

На шляху здійснення державного регулювання економічної політики в Україні наявні ряд проблем. Перешкодами державного регулювання є відсутність на державному рівні для прийняття рішень єдиної нормативно встановленої процедури «відбору» загальноекономічних проблем. До головних проблем у забезпеченні ефективного державного регулювання соціально-економічного та екологічного розвитку в Україні можна віднести: відсутність системного підходу до національної політики, невизначеність стратегічних перспектив розвитку; недостатнє використання наявних інструментів державного регулювання, спрямованих на стимулювання розвитку економіки;

низьку інституційну та фінансову спроможність органів державної влади щодо вирішення питань державного управління; недосконалість та незавершеність формування моделі управління; відсутність дієвих та ефективних механізмів формування державного бюджету на основі соціальних стандартів надання послуг, які гарантовані державою незалежно від місця проживання громадян [47].

Належного нормативно-правове забезпечення є необхідною умовою державного регулювання економічного розвитку. Наразі існує необхідність у доопрацюванні та прийнятті низки підзаконних актів та законів, які б закріпили довгострокову концепцію сталого розвитку України. Визначення пріоритетів і перспектив, адекватне формування цілей розвитку економіки з урахуванням наявного ресурсного забезпечення потребує запровадження стратегічного підходу до державного регулювання економічної політики [48].

Ефективність державного регулювання економіки залежить від правової основи функціонування економіки. На сьогодні вітчизняна законодавча база щодо розвитку підприємництва, реформування економіки, залучення закордонного капіталу, інвестиційного розвитку є недостатньо розробленою. Тому, найгострішою проблемою державного регулювання є прийняття та розробка економічних законів.

Важливу роль в економіці України в умовах переходу до ринку має державне регулювання електрозв'язку, видобувних галузей паливно-енергетичного комплексу, житлово-комунального господарства, залізничного транспорту, антимонопольне законодавство.

Дефіцит ресурсів, несприятливий інвестиційний клімат, недосконалість правових актів робить перерозподіл доходів ключовою проблемою державного регулювання економіки України.

Створення загальної системи економічного планування та прогнозування залишається важливою для держави проблемою. На основі аналізу соціально-економічного розвитку, фактичного стану та динаміки зовнішнього та внутрішнього ринку, прогнозу науково-технічного прогресу, практичних

результатів наукових досліджень, національних стратегічних програм повинна здійснюватися розробка прогнозу.

Бюджетне планування, яке визначає способи застосування економічних важелів, джерела формування централізованих фінансових ресурсів повинно стати складовою частиною системи планування та прогнозування. Бюджетне планування має бути головною базою для здійснення по єдиній методології грошово-кредитної емісії, інших економічних дій, формування державного бюджету.

Проблема реалізації та формування програм державного рівня набуває великого значення в сучасних умовах переходу до ринкових відносин. Зараз в Україні функціонує близько 70 таких програм, однак діючий механізм економічного стимулювання та фінансування ще не створений, відсутня система пільг, відсутні грошові кошти для їх реалізації. Реалізація програм державного рівня сприятиме на основі новітніх досягнень техніки та науки технічному переозброєнню виробництва, дозволить подолати економічну кризу в Україні [49].

Діючим фактором економічних реформ, які направлені на перехід до ринкової економіки, повинне стати саме державне регулювання економіки. Збільшення інвестицій дозволить підвищити ефективність економіки.

Виважена економічна політика на перше місце ставить результативність економічних інструментів. За сучасних умов уже недостатньо результативними є такі методи, як тарифні обмеження, використання державного замовлення, зміна облікової ставки, обмінного курсу, маніпулювання ставками оподаткування. Держава повинна здійснювати стратегічний вплив на економіку, вибудовуючи свою політику на принципах, які доповнюють дію традиційних ринкових важелів [50].

Таким чином, зважена економічна політика передбачає обрання спроможного забезпечити необхідні результати. оптимального інструментарію регулювання макроекономічних процесів. Наявність ресурсів, можливостей,

суб'єкт, який здійснює управління, середовище, в якому здійснюється політика, мають бути враховані для цього [51].

В умовах України реалізація такої економічної політики має відбуватися через поглиблення інституційних реформ і доповнення ринкових інструментів державною політикою, спрямованою на забезпечення стійкого економічного зростання [52]. Держава повинна через структурні зрушення цілеспрямовано формувати інституційне підґрунтя для сприйняття економікою позитивних сигналів до економічного зростання. Зокрема, замість необґрунтованого виокремлення пріоритетних галузей слід забезпечити спроможність економіки без зовнішнього втручання визначати й підтримувати ті пріоритети, які справді здатні сприяти модернізації та зміцненню конкурентоспроможності. Здебільшого такими інструментами є функціональна підтримка експортної діяльності, інвестиційноінноваційної діяльності, структуризація фінансової системи для підвищення інвестиційного потенціалу економіки, створення робочих місць, розвитку підприємництва тощо. Структурні зрушення в економіці повинні динамізувати розвиток внутрішнього ринку, сприяти підвищенню життєвого рівня населення. [47].

Основною метою реформи фінансового сектору України до 2020 року є створення фінансової системи, яка на основі розбудови ринкового повноцінного конкурентоспроможного середовища через ефективний перерозподіл фінансових ресурсів в економіці здатна забезпечувати сталий економічний розвиток відповідно до стандартів ЄС.

Реформа фінансового сектору передбачає досягнення як кількісних, так і якісних показників. До якісних показників належать підтвердження впровадження міжнародних стандартів звітності та аудиту у фінансовому секторі, а також єдиних міжнародних стандартів. Найважливішими кількісними показниками є: зниження темпів інфляції; у загальному обсязі операцій з платіжними картками підвищення частки безготівкових операцій щонайменше до 55%; досягнення рівня готівки в економіці не вище 9,5%; скорочення рівня номінальних ставок за новими кредитами у національній валюті до 12%;

зниження показника співвідношення кредитів до депозитів у банківський до 110%; входження в перші 50 країн за рівнем розвитку фінансового ринку за Індексом глобальної конкурентоспроможності.

Глобалізація ринку та швидкі технологічні зміни створюють нові можливості для розвитку малих та середніх підприємств (МСП) і значно впливають на конкурентне середовище бізнесу. Ефективна зміна організаційної структури виробництва та підприємств, розвиток інноваційної діяльності й системи освіти у сфері підприємницької діяльності, розв'язання проблем зайнятості як у кожному окремому регіоні, так і в державі у цілому та загалом модернізація підприємницької діяльності в Україні можливі за умови інтегрованого входження малого і середнього підприємництва до соціально-економічної системи країни. Саме в такому разі нагальною стає потреба в регіональному та державному регулюванні цієї сфери ринкових відносин, спираючись на досвід вітчизняних та зарубіжних учених.

3.2. Економічна політика у сфері малого та середнього бізнесу

Економічна політика у сфері МСП – це процес прояву реалізації економічних функцій шляхом різноманітних державних заходів впливу на створення й розвиток малих і середніх підприємств для досягнення поточних та перспективних цілей зі встановленням та забезпеченням державою спільної системи діяльності суб'єктів суспільних відносин та їх своєчасного корегування залежно від умов та факторів.

На сучасному етапі економічна політика у сфері МСП потребує значної модернізації. Основні дії мають бути зосереджені на зміні продуктивних сил та інституційного середовища для розвитку і підвищення конкурентоспроможності та стійкості національної економіки. Одним із методів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де люди, які мають інноваційні та бізнес-ідеї, зможуть отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі

підприємництва, що дасть змогу зацікавити молоде покоління до підприємницької діяльності та буде впливати на формування подальшої економічної політики у сфері МСП [53].

В Україні проведення економічної політики у сфері МСП нашої країни наразі наразі на безліч перепон. До загальних проблем можна віднести ті, що стали наслідками реформування економіки та зміни відносин у сфері власності. Подолання перепон ставиться за мету в Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» [54]. На рис. 3.2 систематизовано основні проблеми у сфері МСП [54].

Серед основних індикаторів для оцінки економічної політики у сфері МСП можна виділити кількість зайнятих працівників та обсяг реалізованої продукції. Порівнюючи сектор МСП України з іншими країнами, можна дійти висновку про певну схожість використовуваних економічних показників (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Основні показники сектору МСП в Україні та в інших країнах ЄС [55]

Частка МСП	Україна	ЄС 28	Словаччина	Польща	Німеччина
Кількість підприємств	99,9%	99,8%	99,9%	99,8%	99,5%
Зайнятість	75,5%	66,9%	71,2%	69,0%	60,9%
Обсяги продажів	60,4%	57,9%	62,7%	51,0%	53,8%

Досліджуючи основні показники сектору МСП в Україні та в країнах ЄС, можна зробити висновок: чим розвиненіша економіка країни, тим меншою є частка малого і середнього бізнесу в економіці. Фактично в секторі МСП в Україні переважає дрібна господарська діяльність, яка здебільшого не є інноваційною [56].

До 2014 р. частка суб'єктів малого та середнього підприємництва становила 99,96% від усієї кількості суб'єктів господарювання, що відповідало встановленим європейським стандартам, однак із 2014 р. в абсолютному вираженні відбувся спад (кількісний) усіх видів бізнесу.

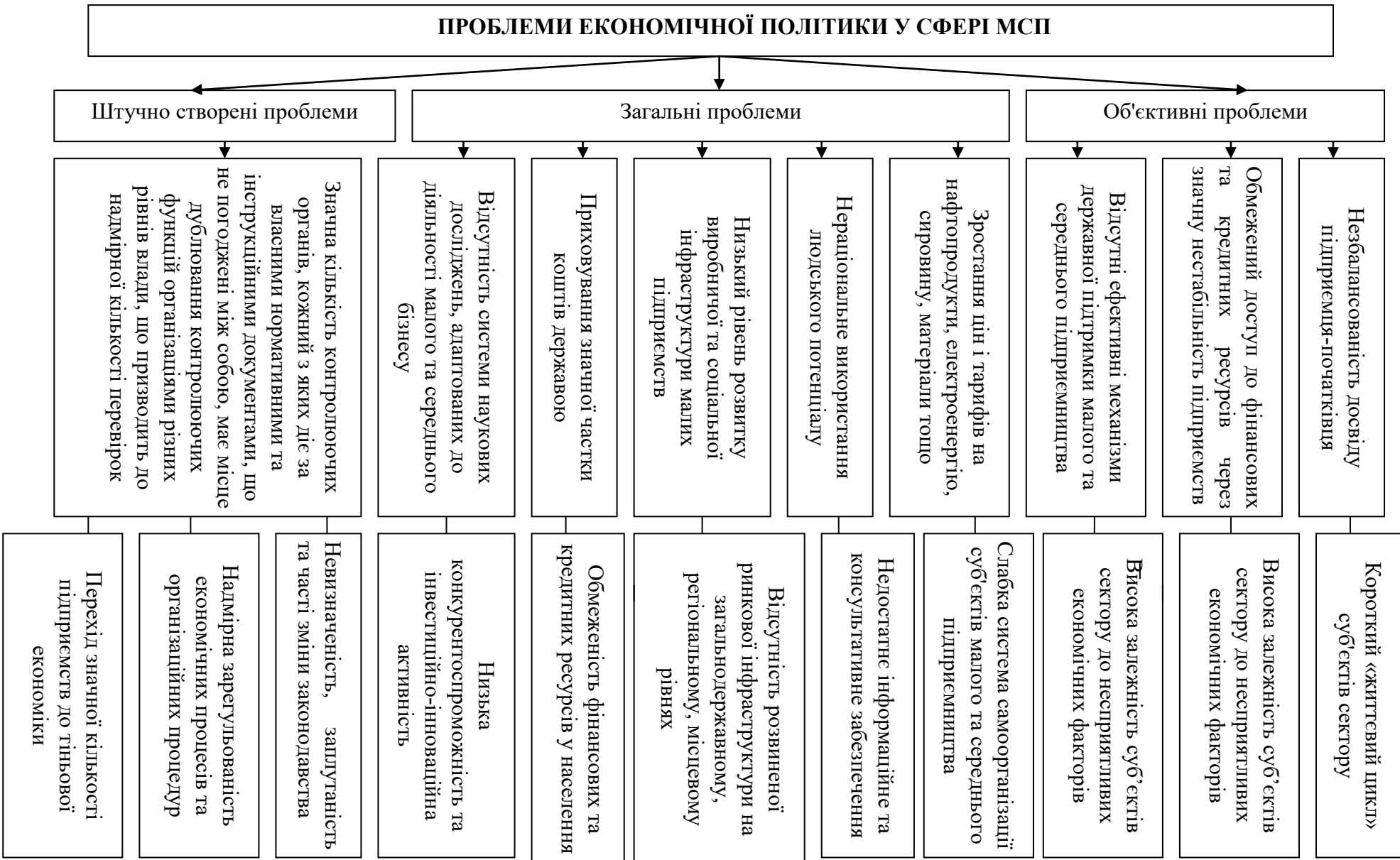

Рисунок 3.2 – Проблеми економічної політики у сфері МСП [11]

Кількість малих підприємств коливається від зменшення до невеликого зростання, а кількість середніх підприємств із кожним роком зменшується. Кількість зайнятих працівників як на малих, так і на середніх підприємствах поступово знижується. На основі дослідження закордонного досвіду та індикаторів економічної політики можна запропонувати такі шляхи модернізації економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Шляхи модернізації діяльності малого та середнього підприємництва

Не менш важливим аспектом розвитку сфери МСП є освіта. На відміну від великих компаній малий та середній бізнес не має значних ресурсів для підвищення кваліфікації свого персоналу. З іншого боку, можливою є кооперація у галузі освіти з університетами, роль яких у контексті економічного розвитку країни залишається вагомим (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Внесок університетів в економічний розвиток країни [17]

Роль університету	Внесок в економічний розвиток країни
Надходження і витрати університетів	Аналізується структура надходження коштів, співвідношення з державних та приватних джерел, частка витрат у ВВП країни, вплив на показники діяльності підприємств – постачальників університетів
Університет як роботодавець	Кількість зайнятих в університеті та робочих місць, які існують або створюються завдяки діяльності університету, наприклад через здійснення закупівель, сприяння створенню стартапів, залучення іноземних студентів тощо
Університет як драйвер інновацій	Вплив університету проявляється як у проведенні інноваційних наукових досліджень та впровадженні їх результатів, так і у створенні інноваційної екосистеми, платформ для взаємодії інвесторів та дослідників
Університет як фактор розвитку регіону та міста	Аналізується вплив на зайнятість, розвиток місцевого бізнесу, особливо малого, приваблення у регіон студентів, відвідувачів заходів, які організовуються університетом, сприяння розвитку місцевої громади

Університети сьогодні, у т. ч. на засадах корпоративної соціальної відповідальності, починають самі створювати нові робочі місця. Йдеться про потужний стартап-рух, який ініціює та стимулює розвиток підприємницької діяльності серед студентів і вчених.

Стартап-центри при університетах дозволяють людям, що мають інноваційні та бізнес-ідеї, отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі підприємництва. Одним із підходів до фінансування стартап-центрів на базі університетів представлений на рис. 3.4.

Такий підхід передбачає створення регіонального інвестиційного фонду та активної участі випускників університету у пітчінгах стартап-проектів. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап-центр First Capital був створений у 2013 р. в Харківському національному економічному університеті імені С. Кузнеця у рамках європейського проекту TEMPUS SUCSID. Місія цього проекту полягає у створенні й розвитку в Україні екосистеми молодіжного інноваційного підприємництва, а головна мета – у формуванні підприємницького мислення, навчанні основам підприємництва та управлінню інноваційними проектами [57].

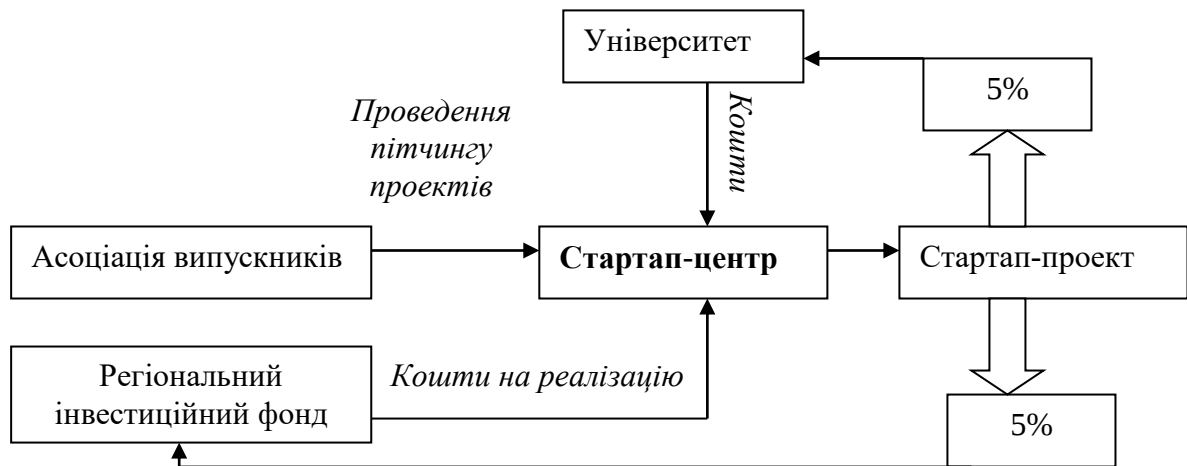

Рисунок 3.4 – Схема фінансування стартап-центрів на базі університетів

23-27 червня 2014 року в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця в рамках проекту TEMPUS SUCSID для старшокласників проходила Літня школа з основ підприємництва «First Capital junior».

Розвиток у школярів навичок роботи в команді, лідерських якостей, креативного мислення, підприємницьких здібностей є основними цілями Літньої школи «First Capital junior».

Впродовж тижня учасники школи взяли участь в іграх, направлених на генерацію ідей та розвиток креативного мислення, побудували бізнес-модель за методикою Canvas, прослухали тренінги «Мистецтво презентації Start-Up-проектів», «Розробка та опис бізнес-ідей», «Основи маркетингу і підприємництва для Start-Up», навчилися ефективній командній взаємодії, під час бізнес-екскурсії в мотузковий парк познайомилися з історією успіху, грали в бізнес-гру «ІТ-стартап», навчилися презентувати свої бізнес-моделі та бізнес-ідеї [58].

В роботі школи взяли участь 4 команди (14 старшокласників). За результатами навчання були визначені в різних номінаціях кращі команди, кожен школяр отримав відповідний сертифікат.

Учасники проекту з метою вивчення досвіду підтримки підприємницьких ініціатив та молодіжних стартапів відвідали низку європейських стартап-

центрів та бізнес-інкубаторів. Представники партнерських та європейських університетів на зустрічах консорціуму в Португалії, Фінляндії, Франції, Великобританії, Україні розробляли методики навчання дисциплінам в галузі розвитку, просування інновацій та презентації, обговорювали механізми підтримки Start-up руху та просування ідей підприємництва в молодіжному середовищі, знайомилися з особливостями організації навчальної роботи з підприємцями, студентами, школярами, методами організації командної роботи над стартап-проектами, обговорювали існуючі навчальні матеріали, навчальні програми, змістовне наповнення цих дисциплін у кожній з країн-партнерів, методики оцінки знань, брали участь в тренінгах з бізнес-планування стартап-проектів, основ підприємництва, інноваційного менеджменту, управління стартап-командами та лідерства. Таким чином, отримані консультації країн ЄС, навчання, досвід дозволили втілити в життя та розробити для школярів та студентів методології проведення тренінгів з підприємництва, відкрити міжуніверситетські регіональні Start-up центри в Молдові, Білорусії, Україні протягом досить короткого терміну.

В межах програми Tempus IV Європейського Союзу реалізується трирічний проект SUCSID «Створення мережі міжуніверситетських Start-Up центрів для підтримки та просування студентських інноваційних проектів».

Викладачі університету Ліон-2 ім. Люм'єра (Франція) та Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця є авторами проекту. Університет Монпельє 2 (Франція) виступає координатором проекту.

Університети Білорусії, України, Швеції, Молдови, Португалії, Великої Британії, Фінляндії є членами партнерства. Залучення до роботи компаній з підтримки та просуванням інновацій, асоціацій ІТ-компаній, бізнес-інкубаторів європейських країн є сильною складовою проекту.

Головною метою проекту є розвиток в країнах-партнерах підприємницької та інноваційної діяльності шляхом здатності до працевлаштування випускників університетів, підвищення креативності, для комерціалізації знань розширення співпраці між університетами та

інвестиційними, інноваційними компаніями, підвищення конкурентоспроможності. Дана мета буде досягнута завдяки створенню трикутника знань «освіта-дослідження-інновації», засновану на підприємництві та інноваціях з акцентом на особистісно-орієнтовану структуру. До головних цілей проекту можна віднести:

для реалізації інноваційних технологій та ідей створення інтерактивної мережі співпраці між членами консорціуму та міжуніверситетських регіональних Start-Up центрів на основі міжнародного професійного та академічного досвіду в якості платформи;

для підвищення компетентності з розвитку та креативності, просування інновацій модернізація навчальних планів студентів комп'ютерних та інженерних спеціальностей шляхом розробки змісту, методології навчальних матеріалів дисциплін та презентації;

для підготовки та перепідготовки слухачів, тренерів, кадрів в галузі розвитку інновацій створення системи навчання в країнах-партнерах.

До завдань проекту можна віднести розробку на основі сучасних інформаційних технологій інноваційного віртуального простору для впровадження та розроблення нових курсів з підприємництва та IT-інновацій в Україні. В рамках довгострокових програм навчання курси з підприємництва будуть надаватися в Start-up центрах для людей, які хочуть розпочати бізнес на основі своїх інноваційних ідей.

В Україні, Молдові, Білорусії в ході реалізації проекту вже створена мережа міжуніверситетських Start-up центрів. Створення інноваційного банку ідей, корисних для зацікавлених сторін, партнерів, потенційних інвесторів, створення для презентації розроблених інноваційних ідей та проектів інформаційної мережі, що пов'язує всіх учасників проекту, є відмінною особливістю зазначеної концепції [58].

Запорукою успіху стартаперів є постійне тренування, виступ на регулярних краш-тестах, за допомогою яких можна оцінити життєздатність запропонованих бізнес-ідей, отримати зворотний зв'язок, консультації та

підтримку з боку експертів. Ментори стартап-центрів повинні навчати навичкам командної роботи, методології Agile тощо.

Отже, університети створюють середовище, яке сприяє інноваційній діяльності та може впливати на успіх стартапів. Своєю чергою, така діяльність може стати елементом економічної політики у сфері МСП [59].

Необхідним є проведення цілеспрямованої інвестиційної політики, яка посилюватиме мотивацію до інвестування та консолідації інвестицій на інноваційних напрямках, безпосередньо дотичних до реалізації Цілей сталого розвитку.

Розробка та впровадження ефективних напрямів сталого економічного розвитку є запорукою підвищення конкурентоспроможності України (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Напрями підвищення конкурентоспроможності України у реалізації завдань сталого економічного розвитку

Завдання сталого економічного розвитку	Напрями
1	2
1. Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу	Удосконалення інфраструктури фінансового ринку, запровадження ефективного механізму захисту кредиторів, координація функцій фінансових регуляторів
2. Підвищити ефективність виробництва на засадах сталого розвитку та розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв	Створення умов для використання та розвитку новітніх ІТ-технологій у соціально-економічній сфері, реалізація зовнішньої політики
3. Підвищити рівень зайнятості населення	Реформування системи професійної освіти на основі надання нових компетентностей
4. Скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок	впровадження комплексної програми підвищення фінансової обізнаності
5. Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки	Створення умов для легкого ведення бізнесу та розвитку середнього і малого підприємництва

Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку необхідним є розвиток наступних напрямів державної економічної політики:

удосконалити інституційні механізми в рамках єврорегіонів у сфері транскордонного співробітництва, тобто посилення їх ролі як координуючих інститутів транскордонної співпраці та розширення повноважень регіональної влади й місцевого самоврядування у здійсненні транскордонних зв'язків;

удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів, що надходять відповідно до міжнародних принципів надання міжнародної технічної допомоги від інституційних донорів;

проводити цілеспрямовану інвестиційну політику, яка посилюватиме мотивацію до інвестування та консолідації інвестицій в інноваційних напрямках відповідно до Цілей сталого розвитку;

створення сприятливих умов для ведення бізнесу, спрощення процедури адміністрування податків та зборів, удосконалення регуляторних умов, встановлення простих і прозорих правил оподаткування, створення сприятливого інвестиційного клімату;

оновлення стандартів освіти, підвищення продуктивності вищих і професійно-технічних навчальних закладів, забезпечення якісної вищої освіти та професійної підготовки фахівців, що відповідали б потребам європейського ринку праці;

впровадження інноваційних підходів, збільшення інвестицій в галузь освіти, у т.ч. професійно-технічної освіти, з метою формування кваліфікованого ринку праці;

оновлення змісту навчання шляхом упровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, прав людини, раціонального споживання, культури, гендерної рівності, ненасильства та миру, соціальної єдності, тощо;

впровадити інструменти стимулювання пріоритетних видів економічної діяльності (не більше 5), які є інноваційними, мають високий експортний потенціал та високу додану вартість;

створити стимули для активізації технічної інноваційної діяльності та модернізації, приділення особливої уваги працевістким секторам та секторам, що мають високу додану вартість;

створити стимули для упровадження раціональних моделей споживання на засадах сталого розвитку та недопущення погіршення стану навколишнього середовища.

Основою стратегічного курсу України має стати впровадження інноваційної моделі, модернізація інфраструктури та зростання економіки внаслідок структурної перебудови, розвиток інноваційної сфери та вітчизняної науки, що дозволить побудувати високотехнологічну нову економіку. Результатом реалізації зазначених напрямків повинно стати підвищення ефективності національної економіки (зменшення матеріалоємності ВВП та енергоємності виробництва), досягнення сталого соціально-економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

ВИСНОВКИ

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних громадськими організаціями та державними органами для пристосування соціально-економічної системи до змінних умов та її стабілізації. Розглянуто теоретичне обґрунтування поняття державного регулювання економіки в сучасних умовах господарювання, а також визначено, що в ринкових умовах господарювання необхідним є розробка ефективного механізму державного управління у здійсненні економічної політики, враховуючи нестабільність економіки та сучасну ситуацію в країні.

Визначено ключові елементи механізму державного регулювання економіки: мету, завдання, суб'єкти (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, державні органи виконавчої влади всіх рівнів, асоціації, союзи, об'єднання), об'єкти (населення, господарюючі суб'єкти, сектори та галузі економіки, соціальні групи регіони, міжнародні інституції, інші країни), методи (правові, адміністративні, економічні, специфічні), інструменти забезпечення державного управління економікою (інституційні, організаційні, економічні). Виділено функції (цільова, стимулююча, нормативна, коригуюча, соціальна) та принципи державного управління економіки (науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, ін.).

Доведено, що сучасна економічна політика промислово розвинених країн будується з урахуванням постіндустріальних факторів розвитку. Один із напрямів сталого розвитку є формування конкурентоспроможної економіки, зростання якої є метою державної економічної політики й інструментом реалізації моделі сталого економічного розвитку.

На основі аналізу даних рейтингів Global Competitiveness Index та Business Competitiveness Index визначено найбільш конкурентоспроможні

економіки (США, Сінгапур і Німеччина, Швейцарія). Міжнародні рейтинги сталого розвитку доводять, що зовнішні можливості для розвитку корпорацій в Україні на сучасному економічному розвитку країни мізерні.

Аналіз вітчизняної економічної політики дозволив стверджувати, що сучасна економічна ситуація в Україні визначає економічне зростання головним пріоритетом розвитку країни, схильність до інвестування України залишається низькою, валове нагромадження основного капіталу становить лише 16,5% ВВП, динаміка капітальних інвестицій залежить від коливань економічної кон'юнктури. Проведений аналіз інвестиційної діяльності України свідчить, що на сучасному етапі розвитку світової економіки інвестиційна діяльність забезпечує стабільне економічне зростання країни в цілому та є ключовою ланкою всієї економічної політики держави, що обумовлює необхідність її активізації в сучасних умовах.

Визначено причини неефективної економічної політики в Україні: політична та економічна нестабільність; часті зміни законодавства; недоліки в Митному кодексі України та відсутність налагодженого надійного митного контролю; повільні темпи приватизації; корумпованість влади в Україні; слабка розвиненість ринкових інститутів; низька конкурентоздатність багатьох українських товарів; відсутність механізмів та стимулів для залучення інвестицій, недостатня інтегрованість у світову економіку; інертність місцевої влади при залученні інвестицій, відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на місцевому та державному рівнях.

Питання удосконалення організаційної та правової бази для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату є на сьогодні актуальним на шляху до покращення інвестиційного клімату України.

Низький рівень конкурентоспроможності України в сучасних умовах глобалізації пов'язаний переважно з відсутністю дієвого механізму державного управління економікою. Для вирішення цього завдання запропоновано ефективний механізм державного регулювання економіки, який розкриває

сутність державного регулювання економіки, проявляється у забезпеченні відносин між об'єктами державного регулювання та суб'єктами, які з асиметричним впливом її елементів утворюють цілісну систему.

На сучасному етапі економічна політика України потребує значної модернізації. Одним із методів стимулювання підприємницької діяльності є створення стартап-центрів при університетах, де люди, які мають інноваційні та бізнес-ідеї, зможуть отримати базові компетентності, консультації та навчання у галузі підприємництва, що дасть змогу зацікавити молоде покоління до підприємницької діяльності та буде впливати на формування подальшої економічної політики у сфері МСП.

На основі дослідження закордонного досвіду та індикаторів економічної політики запропоновано шляхи модернізації економічної політики відповідно до векторів розвитку: інституційний вектор (підвищення якості підготовки підприємницької діяльності та формування нової ділової культури, поліпшення інформаційного середовища, зміна методології моніторингу бізнес клімату, зміцнення державної політики щодо забезпечення альтернативних джерел фінансування), корпоративний вектор (розроблення нових стратегій підприємницької діяльності, посилення якості та обсягу підприємницьких навичок у секторі), інноваційний вектор (збільшення конкурентоспроможності, зміни бізнес-стратегії, збільшення стратегічної ролі інтелектуальної власності, технологічна модернізація).

Доведено, що створення стартап-центрів при університетах є одним із заходів стимулювання розвитку підприємницької діяльності. Досліджено досвід створення та фінансування стартап-центрів на базі університетів на прикладі стартап-центр First Capital Харківського національного економічного університета імені С. Кузнеця у рамках європейського проекту TEMPUS SUCSID.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності України в глобальному просторі для забезпечення сталого економічного розвитку необхідним є розвиток наступних напрямів державної економічної політики: удосконалити

інституційні механізми у сфері транскордонного співробітництва в рамках єврорегіонів; удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів; проводити цілеспрямовану інвестиційну політику; покращити умови для ведення бізнесу; впровадження інноваційних підходів, збільшення інвестицій в галузь освіти, та ін. Результатом реалізації зазначених напрямків є підвищення ефективності національної економіки (зменшення матеріалоємності ВВП та енергоємності виробництва), досягнення сталого соціально-економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності країни.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - №15. – С.6-8.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. – Київ: ВЦ «Академія», 2009. – 640 с.
3. Малиш Н. А. Макроекономіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. – Київ: МАУП, 2007. – 184 с.
4. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. – Київ: Знання-Прес, 2008. – 213 с.
5. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. – Київ: Знання, 2007. – 271 с.
6. Савченко А. Г., Пухтаєвич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка: підручник. – Київ: Либідь, 2005. – 208 с.
7. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: підручник. – Львів: «Магнолія плюс». 2006. – 220 с.
8. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики: Учебник. – Москва: Изд-во БЭК, 2007. – 332 с.
9. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2017 - №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення 12.09.2020).
10. Зухба Д.С., Зухба Е.Н. Принципы и проблемы государственного регулирования экономики. – Донецк: ИПЦ «Донецк», 2002. – 25 с.
11. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки // Науковий вісник. – 2014. – Вип. 13. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Chechel.pdf (дата звернення 12.09.2020).
12. Господарський Кодекс України // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 12.09.2020).

13. Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л, Попович Т.М. Національна економіка: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2011 – 246 с.
14. Третяк К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика: навчальний посібник. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 17-20.
15. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки. – Київ: Вікар, 2003. – 262 с.
16. Панчук Н. А. Повышение эффективности государственного регулирования экономики отраслей АПК: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.05. – Москва, 2011. – 20 с.
17. Антонова Н. Б., Хорошко О. Б. Государственное регулирование национальной экономики: курс лекц. – Минск : Акад. Упр. При Президенте Респ. Беларусь, 2009. – 253 с.
18. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки. – Київ: Знання, 2008. – 398 с.
19. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки. – Київ: Знання, 2006. – 213 с.
20. Конституція України // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.09.2020).
21. Мироненко М. Необхідність державного регулювання економічного розвитку у сучасних умовах // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 433-440.
22. Чечель О. Чинники формування моделі державного регулювання економічної політики // Економіка та держава. – 2009. - №12. – С. 102-105.
23. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr> (дата звернення: 12.09.2020).

24. Чечель О.М. Державне управління в економічній сфері : навчальний посібник. – Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2015. – 268 с.
25. Колесник Л. М. Світовий досвід та напрями трансформації державного впливу на економіку України // Наукові праці НДФІ. – 2010. - №2(51). – С.52-62.
26. Папаїка О.О Державне регулювання макроекономічного середовища: національні особливості та світовий досвід // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип.33. – С.11-16.
27. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога; за ред. І. Михасюка. – К.: АРТК «Ельга», 2000. – 592 с.
28. What is competitiveness? // World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/> (дата звернення: 12.09.2020).
29. Индекс глобальной конкурентоспособности // Центр гуманитарных технологий. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> (дата звернення: 12.09.2020).
30. Chapter 3: Benchmarking Competitiveness in the Fourth Industrial Revolution: Introducing the Global Competitiveness Index 4.0 // World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/chapter-3-benchmarking-competitiveness-in-the-fourth-industrial-revolution-introducing-the-global-competitiveness-index-4-0/> (дата звернення: 12.09.2020).
31. The Global Competitiveness Report 2019 // World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 12.09.2020).
32. The Global Sustainable Competitiveness Index // SolAbility. URL: <http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index> (дата звернення: 12.09.2020).
33. Global sustainable competitiveness index 2019 // SolAbility. URL: <http://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index> (дата звернення: 12.09.2020).

34. Біла І. С., Салатюк Н. М. Світовий досвід державного регулювання підприємництва // Проблеми економіки. – 2014. - №1. – С.26-30.

35. Поліщук Л.С. Економічна політика європейських країн // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – Вип.94. – Ч.ІІ. – С.205-201.

36. Рудік О.М. Політика ЄС щодо розвитку економіки спільної участі. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/5.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/5.pdf) (дата звернення: 12.09.2020).

37. European agenda for the collaborative economy – supporting analysis {COM(2016) 356 final}: Commission staff working document accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions // A European agenda for the collaborative economy. URL: ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881 (дата звернення: 12.09.2020).

38. The use of collaborative platforms: Flash Eurobarometer 438 // TNS Political & Social. URL: ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72886. (дата звернення: 12.09.2020).

39. A European agenda for the collaborative economy // European Commission. URL: europa.eu/rapid/pressrelease_MEMO-16-2002_en.htm. (дата звернення: 12.09.2020).

40. Офіційний сайт Державного служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.09.2020).

41. Огляд ВВП у IV кварталі 2019 року // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/GDP_4KV_2019.pdf (дата звернення: 12.09.2020).

42. Огляд інфляції (серпень 2020 року) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL:

file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D1%96%D1%8F_8_2020.pdf (дата звернення: 12.09.2020).

43. Огляд економічної активності (2019 рік) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: [file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/Economic_activity_overview_\(2019\).pdf](file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/Economic_activity_overview_(2019).pdf) (дата звернення: 12.09.2020).

44. Звіт про діяльність // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/Zvit_2019.pdf (дата звернення: 12.09.2020).

45. Капітальні інвестиції (2019 рік) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: file:///D:/%D0%94%D0%9F%D0%98/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/2021/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC.%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97_2019_.pdf (дата звернення: 12.09.2020).

46. Орлова Н.С. Формування інвестиційної політики країни в умовах сталого розвитку. – Інвестиції: практика та досвід. – 2014. - №24. – С.166-170.

47. Мельник В.В. Реформування державної соціально-економічної політики України як чинник стійкого розвитку // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип.32. – С.57-60.

48. Жихор О.Б., Кузьминчук Н.В. Модель державного регулювання розвитку регіону: стратегічні, тактичні та операційні напрями // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. - №1(16). – С. 21-25.

49. Кучабський В. Проблеми соціально-економічного розвитку України: порівняння з Польщею // Держава та ринок. 2014. - №4(19). – С.107-113.

50. Данилишин Б.М. Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті Третьої та Четвертої промислових революцій) // Економіка України. – 2016. - №8. – С. 44-61.

51. Райнерт Ерік С. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними ; пер. з англ. П. Таращука. – К.: Темпора, 2014. – 443 с

52. Полтерович В. Позитивное сотрудничество: факторы и механизмы эволюции // Вопросы экономики. – 2016. - №11. – С.5-23.

53. На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні. URL: <http://ukrajina.fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/09/smeinukraineukrfinal.pdf> (дата звернення: 12.09.2020).

54. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 12.09.2020).

55. Статистична служба Європейського Союзу. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 12.09.2020).

56. Вплив університетів на економічний розвиток країни. URL: <https://ubr.ua/labor-market/education/kakuniversitety-vliiaut-na-ekonomicheskoe-razvitie-strany-363405> (дата звернення: 12.09.2020).

57. Перший в Україні регіональний міжуніверситетський стартап центр FIRST CAPITAL. URL: <http://fcapital.biz/project.php?id=1> (дата звернення: 12.09.2020).

58. Новини проекту Темпус SUCSID - Літня школа з основ підприємництва «First Capital junior» // Національний Темпус-офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/istorija-uspihu/1178-novini-projektu-tempus-sucsid-litna-shkola-z-osnov-pidprijemnictva-first-capital-junior.html> (дата звернення: 12.09.2020).

59. Смоленніков Д.О., Павленко Д.С. Модернізація державної економічної політики у сфері малого та середнього підприємництва // Економіка та управління національним господарством. – 2018. – Вип.4(15). – С.127-134.

60. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України // Економіка України. – 2016. - №12. – С. 3-21.

61. Доклад о мировых инвестициях, инвестиции и новая промышленная политика организация объединенных наций: конференция Организации Объединенных наций по торговле и развитию: 2018 год // ЮНКТАД. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_ru.pdf (дата звернення: 12.09.2020).

62. Бакуменко В., Белецький В. Формування економічної політики (методологічні аспекти) // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – 1998. - №3.

63. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року №156-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 12.09.2020).

64. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року № 546 // Верховна Рада України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2018-%D0%BF> (дата звернення: 12.09.2020).

65. Ельмурзаева Р.А. Сучасні риси регулювання: еволюція поняття і зміна ролі в державній економічній політиці // Вісник державного університету. – 2014. - №382. – С. 162-168.

66. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. - №10. – С.3-8.

67. Соловійова О.А. Саморегулівні як альтернатива «розумному регулюванню» (аналіз і пропозиції) // Проблеми сучасної економіки. – 2014. - №2(50). – С. 188-192.

68. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 12.09.2020).

69. Крушельницька Т. П. Політика економічна. – Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. –С. 500-503.

70. Лагутин В. Д. Экономическая политика государства: сущность, этапы, механизмы // Економічна теорія. – 2006. - № 4. – С. 16-26.

71. Крючкова І.В. Фактори економічного зростання в Україні в 2016-2018 рр. // Економіка і прогнозування. – 2018. - №2. – С. 29-47.

72. Orlova N.S., Mokhova J.L. The Ukraine's competitiveness enhancement in conditions of sustainable economic development. Трансформаційні процеси розвитку економічних систем в умовах глобалізації: наукові основи, механізми, перспективи [колективна монографія]. Informācijas Sistēmu Menedžmenta Augstskola (ISMA University, Riga, Latvia). – 2018. – С. 69-80.

73. Porter M.E., Sachs J.D., & Warner A.M. Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness. – Oxford: Oxford University Press, 2000.

74. Рамкова програма партнерства між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй на 2018-2022 роки // Єдиний веб-портал органів виконавчо

влади України «Урядовий портал». URL:
<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250380857> (дата звернення: 12.09.2020).

75. Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 29 серпня 2016 року № 365/2016 // Верховна Рада України. URL:
<https://www.president.gov.ua/documents/3652016-20441> (дата звернення: 12.09.2020).

СПИСОК

наукових праць Матвєюк Вікторія Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

№ з/п	Назва	Видавництво, журнал (назва, номер, рік) чи номер авторського свідоцтва	Кількість друкованих аркушів	Прізвища співавторів
1	2	3	4	5
1	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю): «Публічне управління: проведення реформи в Україні», присвяченої тижню права в ДВНЗ «ДонНТУ» (м. Покровськ 10 грудня). - м. Покровськ: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2020. URL: https://donntu.edu.ua/conference_iro	0,23	
2				

Загальний обсяг публікацій складає – 0,23 д.а., з яких особисто магістранту належить 0,23 д.а.

Автор

(підпис)

Матвєюк В.Є.

(прізвище, ініціали)

Керівник

(підпис)

Дейч М.Є.

(прізвище, ініціали)

ДОДАТОК А

Таблиця А.1. – Показники розвитку окремих секторів економіки [43]

Галузь економіки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Промисловість	8,0	-0,7	-4,3	-10,1	-13	2,8	0,4	1,6	-1,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	6,7	1,5	0,8	-13,7	-14,2	-0,2	-5,7	2,4	0,0
Переробна промисловість	9,7	-2,0	-7,3	-9,3	-12,6	4,3	4,8	1,1	-2,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	3,2	0,8	-5,0	2,5	-10,7	4,4	2,9	-1,5	0,2
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	6,7	-5,9	-5,9	-1,4	-8,0	2,2	7,2	-3,2	-9,9
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	7,4	1,0	2,7	-4,0	-11,1	2,0	5,8	2,5	-5,8
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-3,6	-18,4	-10,8	-21,3	-19,1	8,7	14,8	-3,5	-5,1
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	28,0	-4,0	-19,3	-14,2	-15,2	1,1	18,4	17,4	3,3
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-1,4	7,3	11,8	1,9	-7,6	4,4	6,9	1,1	5,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	13,4	-6,2	-2,6	-8,8	-7,2	8,5	8,2	-0,5	-0,7
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	11,0	-3,5	-5,3	-14,5	-16,1	6,8	0,2	0,6	-3,1
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	15,4	-3,3	-13,6	-20,6	-14,1	2,0	7,9	1,6 -	5,6
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	14,3	8,1	-9,1	-7,0	-15,5	1,3	11,1	5,6	0,2

Продовження табл.А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,1	0,9	-1,1	-6,6	-12,0	2,5	-6,5	2,8	-4,1
Індекс сільськогосподарської продукції	20,2	-3,9	13,6	2,2	-4,8	6,3	-2,2	8,1	1,1
рослинництво	30,7	-7,4	18,0	3,2	-5,2	9,9	-3,0	10,7	1,3
тваринництво	1,3	4,3	4,6	-0,3	-3,7	-2,0	0,1	1,5	0,5
Індекс будівельної продукції	20,0	-7,3	-11,0	-20,4	-12,3	17,4	26,3	8,5	20,0
житлові будівлі	1,7	-6,5	11,3	-20,4	-1,1	13,0	16,3	0,9	3,0
нежитлові будівлі	22,1	-5,9	-10,0	-33,7	-14,2	17,4	26,1	5,7	27,4
інженерні споруди	24,4	-8,3	-17,2	-20,3	-16,3	11,0	31,7	13,6	23,3
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4,9	3,7	1,9	-12,5	-13,1	4,6	3,9	4,6	3,1
оптова торгівля	0,7	-3,1	-2,6	-17,9	-12,2	4,7	2,8	3,6	0,1
роздрібна торгівля	14,7	14,7	8,6	-8,9	-19,8	4,3	6,5	6,2	10,5
Транспорт, складське господарство, поштова та курєрська діяльність	13,9	-0,9	2,1	-9,0	-2,9	3,5	3,6	1,5	3,1
вантажооборот	5,8	-7,5	-3,2	-10,7	-5,8	2,6	5,9	-3,3	2,1
пасажирооборот	3,1	-1,4	-3,7	-11,5	-8,8	5,3	7,6	5,1	3,3

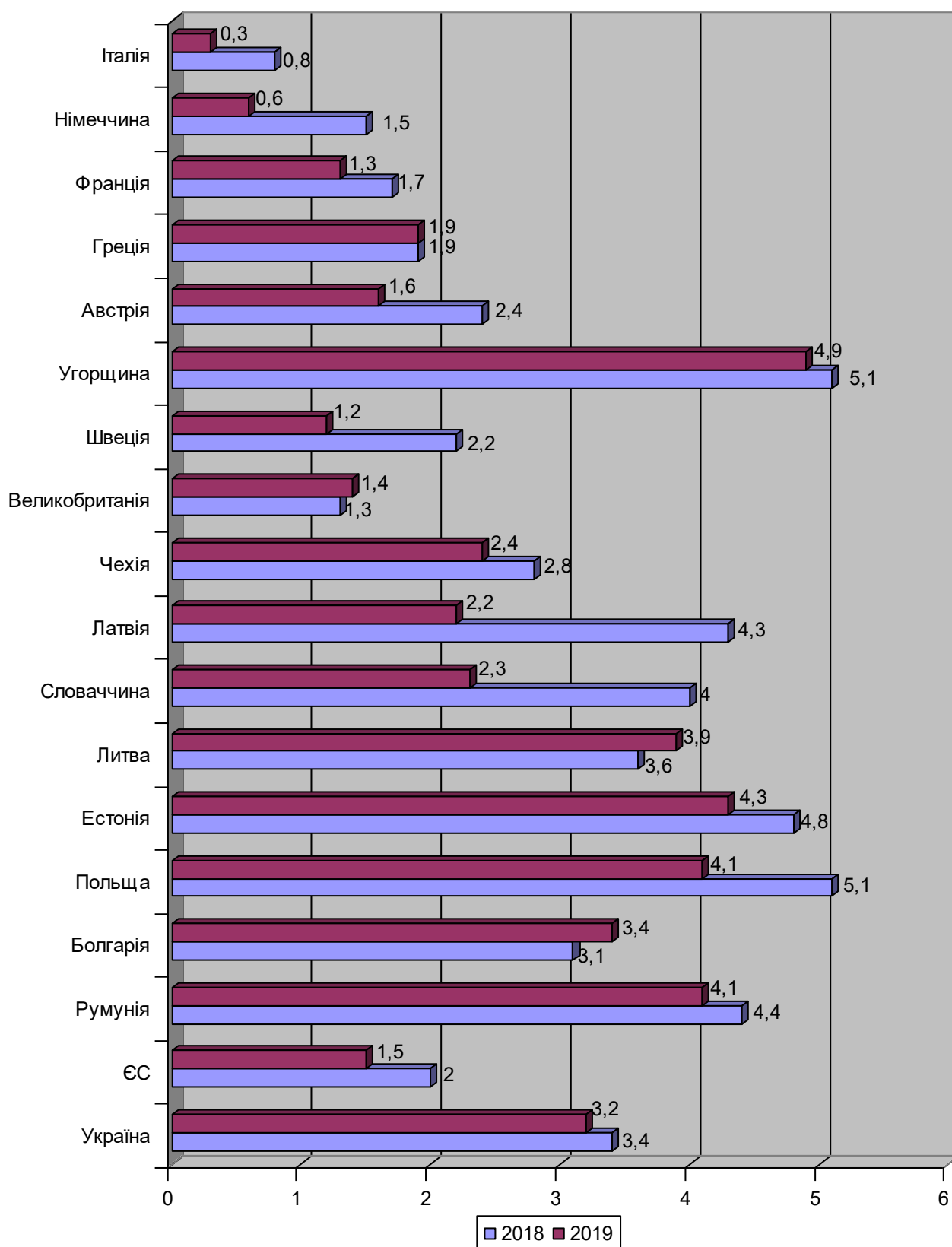

Рисунок Б.1. – Зміни ВВП в Україні та країнах ЄС [41]

Директору Навчально-наукового
інституту післядипломної освіти
Ганич О.А.

Довідка

Рекомендації щодо удосконалення механізмів державного управління економічною політикою шляхом визначення шляхів модернізації економічної політики відповідно до інституційного, корпоративного та інноваційного векторів розвитку, розроблені магістрантом **Матвеюк Вікторія Євгеніївна**, рекомендовані до впровадження та використані під час складання складання Плану розвитку установи на 2021 рік. Запропоновані напрямки дозволять забезпечити підвищення ефективності економіки, покращення інвестиційного клімату та конкурентоспроможності країни.

Посада

Директор Мирноградського
відділення АТ КБ ПриватБанк

(підпис)

Никитова К.В.

(прізвище, ініціали)

МП